

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2006

Dana Alexová

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

**Vliv narkomanie na zvyšující se podíl
kriminality mládeže**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce :
Doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.**

**Vypracovala :
Dana Alexová**

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vliv narkomanie na zvyšující se podíl kriminality mládeže“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

.....
Dana Alexová

Poděkování

Touto cestou vyslovuji poděkování Doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Brno, duben 2006

Dana Alexová

OBSAH

Úvod	2
1. Historie a vývoj české drogové scény	7
1.1 Vývoj a současný stav české drogové scény	7
1.2 Nejčastěji zneužívané drogy a jejich účinky	13
1.3 Drogová závislost, osobnost a chování toxikomana	16
1.4 Dílčí závěr	20
2. Drogy a kriminalita mládeže	23
2.1 Příčiny kriminality mládeže	23
2.2 Specifické prvky kriminality mládeže	27
2.3 Drogy a kriminalita	31
2.4 Tendence vývoje kriminality mládeže	34
2.5 Dílčí závěr	37
3. Význam výchovy v systému prevence	39
3.1 Rodina jako základní výchovný činitel	39
3.2 Školní výchovné prostředí	41
3.3 Mládež a volný čas	43
3.4 Dílčí závěr	46
Závěr	49
Resumé	52
Anotace	54
Literatura a prameny	55
Odkazový a poznámkový aparát	57
Seznam příloh	59

Úvod

Novodobé procesy společenských změn v jednotlivých světových zemích, včetně naší republiky, probíhaly vždy s některými negativními doprovodnými jevy. Já sama bych v souvislosti s těmito změnami chtěla poukázat na jeden z těchto negativních doprovodných jevů, který je v současné době nejen naším, ale můžeme říci, že i jedním z celosvětových problémů, kam bezesporu patří zneužívání drog.

Drogy vstoupily do lidského života lehkým krokem, protože v prvopočátku lidem pomáhaly a zpříjemňovaly život. Lidem vyhovovali především ty vlastnosti drogy, jichž bylo možno využít v lékařství. Slovo droga pochází z arabského slova „durana“ s původním významem léčivo. Jednalo o sušený rostlinný či živočišný materiál, určený k lékařským účelům. K čemu lidé drogy nejprve používali? Při některých úrazech a chorobách, poraněních v boji nebo při tvrdé práci, kdy to byly obklady, které přinášely nemocnému úlevu. Také po samotném požití drogy se nemocnému ulevilo a bolest již byla snesitelnější. Důležitou roli v rozvoji užívání drog sehráli i bylinkáři, lidoví felčaři a čarodějové, kteří se předháněli v přípravě různých rostlin, používaných v jejich léčebné praxi. (1)

Na druhé straně drogy dokázaly svádět člověka ze správné cesty. Lidé zjistili, že pod jejich vlivem se mění jejich psychické vlastnosti. Po požití drog vyvolávaly jejich účinné složky celou řadu různých pocitů a prožitků. Lidé měli lepší náladu, byli veselejší, snadněji se sblížovali, jejich osobní problémy a útrapy se již nejevily tak nesnesitelné a nepřekonatelné. Svými účinky usnadňovaly drogy lidem život a činily jej příjemnějším, kdy si představme dobrodiní drog zejména v situacích, kdy člověk ještě neměl dost jiných prostředků na to, aby mu bylo vždy teplo, měl dostatek jídla, uměl zmírnit bolest a podobně.

Stejně tak jako se v celém svém kontextu rozvíjela lidská společnost, rozvíjela se spolu s ní rovněž i problematika okruhu, týkající se zneužívání drog. A o tom, že se tento negativní jev ve společnosti neustále rozšiřuje, nelze pochybovat. Nemalý podíl na tom má i skutečnost, že jen málo lidí je pravdivě informováno o účincích drog a o tom, co mohou s člověkem udělat. Bohužel, ve většině případů to také udělají. (2)

Drogy, zatracované nebo oslavované. Rozdíl je v tom, kdo o drogách mluví, jak je chápe, co o nich ví, jaké s nimi má zkušenosti, zda je sám zneužívá, obchoduje s nimi a podobně. Pro správné pochopení tohoto problému si musíme zodpovědět několik otázek:

- Je uživatel drog pouhou „obětí“ nebo také podílníkem zneužívání drog ?
- Chceme, aby lidé drogy nebrali, nebo jim chceme pro pohodlnější aplikaci drog vytvářet podmínky tím, že z nich uděláme oběti ?
- Budeme jim zdarma vyměňovat injekční stříkačky, poskytovat zdravotní materiál a léčit následky zneužívání drog ?
- Má každý skutečně právo na to, aby se zneužíváním drog sebepoškozoval ? Pokud ano, může při tom ohrožovat společnost, v níž žije ?
- Jestliže se někdo k zneužívání drog rozhodne sám a dobrovolně, má si také sám hradit veškeré vynaložené náklady včetně zdravotních následků, nebo je společnost povinna mu tyto náklady hradit ze společných prostředků ?
- Není skutečnost zneužívání drog zneužíváním celé společnosti ? (3)

Podobných otázek si lze vymyslet celou řadu, jaká je ale správná odpověď ? Na straně jedné musíme zvážit, že závislost na drogách je v každém případě drahá, na straně druhé to, že neléčená závislost je ještě dražší. Nechám proto na Vás, aby jste si na celou věc udělali svůj vlastní názor.

A jaký je postoj společnosti k řešení tohoto problému ? Veřejné mínění jako jedna z forem společenského vědomí je nezanedbatelným činitelem, ovlivňující sociální klima, v jehož rámci ke zneužívání drog dochází. To je důvodem, proč je třeba tuto problematiku sledovat též z hlediska názorů, hodnocení a postojů populace. Z ekonomického a preventivního hlediska, je ke zneužívání drog možno volit v zásadě dvojí přístup společnosti. V prvním případě společnost záměrně ovlivňuje možnosti, které ke zneužívání drog vedou, tzn. že omezuje takové „jednotlivce“, kteří by svým kladným postojem ke zneužívání drog mohli škodit. Ve druhém případě zaujímá společnost liberální postoj, tzn. že lidem neklade při zneužívání drog žádná nebo minimální omezení a ve zdůrazňování jejich osobní svobody, jako by přehlížela možné sebepoškozování jedince a následně i celé společnosti.

Je pochopitelné, že liberální přístup k problematice zneužívání drog znamená, že mnozí jak ke škodě vlastní, tak ke škodě celé společnosti zneužívají drogy způsobem zcela nežádoucím. Tato skutečnost ve svém souhrnu představuje velmi závažný negativní společenský jev. Ovzduší veřejného mínění ve vztahu ke zneužívání drog lze u nás charakterizovat jako spíše shovívavé a tolerující. Je to zaviněno stále malou informovaností o důsledcích zneužívání drog a závislosti na nich.

Pro zástupce většiny naší společnosti jsou skutečnosti týkající se zneužívání drog spíše vyjímečným životním jevem, kdy rovněž tak většina z nich nechce působit dojmem tzv. moralizátora. Můžeme říci, že je to prostě vůbec nezajímá. Samotným osobám zneužívajícím drogy, tak ale i jejich protisociálním výstřelkům potom nechávají velký prostor. Jedná se o velmi krátkozraký přístup, protože je „možné“, že je pouze otázkou času ta skutečnost, že se zneužívání drog dotkne byť ne přímo i jeho osoby.

Jedinec nezačíná užívat drogy s cílem zničit si své zdraví, rozvrátit vztahy se svými nejbližšími nebo finančně podporovat síť jejich distributorů. Naopak je začíná brát z pohnutí, které jsou z jeho pohledu vysoce žádoucí. Řešení potíží za pomoci a podpory drogy je, ale řešením pouze dočasným, zejména nešťastným. Drogový problém, s nímž se v posledních letech stále obtížněji potýkáme, k nám nepřišel z neznáma. Při jeho řešení je důležité, ukázat drogy takové jaké ve skutečnosti jsou a jak působí na lidský organismus. Každý člověk nese při setkání s drogou určité riziko, kdy se proto závažnost celého problému dotýká nás všech. Odpovědnost za jeho řešení proto nesmíme přenášet na následující generace, ale musíme se jej snažit řešit aktivně již nyní.

Téma bakalářské práce jsem si vybrala s ohledem na skutečnost, že se s problematikou drog a jejich následků, včetně kriminality mládeže, nepřímě setkávám na svém pracovišti. Zejména jsem byla několikrát svědkem toho, jako dovede zneužívání drogy na fyzickou i psychickou stránku člověka působit a co člověk proto, aby získal drogy dovede udělat. Proto si uvědomuji, že drogy, závislost na nich a kriminalita mládeže, je v naší republice velmi složitou a komplikovanou záležitostí.

Cílem práce je zjistit, jaká je v určeném časovém horizontu tendence vývoje celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli, jakou mírou se na této kriminalitě podílela kriminalita spáchaná pod vlivem drogy nebo v období abstinence při drogové závislosti a jakou měla tato kriminalita tendenci. Současně chci poukázat na to, že drogové závislosti a kriminalita mládeže, jsou celospolečensky závažné problémy, kterým lze kvalitní rodinnou a školní výchovou, včetně účelného trávení volného času předcházet.

Dále bych chtěla především zdůraznit význam rodiny, jako základního výchovného činitele a vyzdvihnout neméně důležitou školní výchovu a účelné trávení volného času dětí a mládeže. Nezbytnou podmínkou úspěšnosti výchovného systému bude jeho postavení na vzájemné spolupráci rodičů se školními zařízeními a dalšími subjekty v oblasti prevence drogových závislostí a kriminality.

Problematiku drogových závislostí chci ukázat i z hlediska jejího historického vývoje až po současný stav, dále uvést nejčastěji zneužívané drogy a jejich účinky, z tohoto vyplývající drogovou závislost, včetně osobnosti a chování toxikomana. Dalším okruhům, kterým jsem se věnovala, byly příčiny kriminality mládeže a její specifické prvky, dále souvislosti mezi drogou a spáchaným deliktem a vývoje tendence kriminality mládeže, včetně kriminality spáchané pod vlivem drogy. V neposlední řadě jsem se zaměřila na nejdůležitější součásti boje proti drogovým závislostem a kriminalitě mládeže, kam svým významem bezesporu patří rodinná, školní a volnočasová výchova dětí a mládeže.

Závěrem úvodu bych chtěla uvést stat', s níž jsem se při studiu literatury a pramenů pro zpracování bakalářské práce setkala a která mně svým obsahem, výstižně se vztahujícímu k počátku užívání drog až k problematice jejich zneužívání, zaujala :

„Člověk se seznámil s opojnými účinky některých rostlin už v dobách, kdy se toulal jako lovec širokými prostorami Euroasie a Afriky. Po staletí je vyhledával při slavnostních příležitostech a magických obřadech, Avšak teprve atomový věk učinil v průmyslově vyspělých zemích z výsady kněží a čarodějů spotřební zboží, které zbavuje neurotiky obojího pohlaví obtížných otázek po smyslu života. Chemické sny přicházejí jako muzika po vhození mince do hudební skříně. Přicházely bez zavolání jako toulavé kotě, v mládežnických ubytovnách a laciných špeluňkách, na ulicích, ve

vysokoškolských kolejích. Na večírcích v přepychových bytech i horských chatrčích Asie, mezi bohatými i mezi nezaměstnanými – stále rozšířenější, hrozivější a všednější realita dvacátého století“. Šnajder, B. 1984, s. 17. (4)

Toto je nejdůležitější stať, týkající se problematiky zneužívání drog, s níž jsem se při studiu literatury a pramenů setkala. Postihuje nejen historický vývoj zneužívání drog od počátku po současnost, ale zároveň poukazuje na to, že drogy jsou zneužívány bez rozdílnosti prostředí nebo vrstvy obyvatel. Polemizovat můžeme pouze s tím, že ke zneužívání drog dochází v průmyslově vyspělých zemích. Tohle už v současné době neplatí, neboť drogy jsou zneužívány i v zemích, které při nejlepší vůli za průmyslově vyspělé označit nelze. (5)

1. Historie a vývoj české drogové scény

1.1 Vývoj a současný stav české drogové scény

Pokud se týká zneužívání drog v naší republice, tak po vyhlášení samostatnosti České socialistické republiky, tj. v období bezprostředně po ukončení první světové války, k nám proniklo přes Berlín a Vídeň zneužívání kokainu. Prakticky možno říci, že užívání kokainu zvláště mezi herci, umělci, tanečnicemi a prostitutkami zůstalo omezeno na hlavní město a snad ještě některé z našich velkoměst. Ve dvacátých letech poté docházelo v naší zemi k rozšíření kokainismu, k čemuž přispívaly zvláště neutěšené ekonomické a sociální poměry poválečných let. Rovněž tak docházelo ke vzrůstu černého obchodu s kokainem, jehož průmyslová výroba byla zavedena v Německu, odkud byl potom ilegálně pašován do většiny zemí Evropy včetně České socialistické republiky.

V období první republiky se ve výdeji a prodeji léků postupovalo ve většině lékáren relativně benevolentně, kdy zvláště opium, opiová tinktura, ale často i morfin, byly spíše posuzovány jako látky toxické než jako omamné drogy. Tyto látky byly zneužívány i některými lékaři, kteří k nim měli volný přístup, nemalý byl také počet pacientů, kteří byli původně těmito látkami léčeni, zvláště morfinem a opiem a touto cestou byl u nich vyvoláván návyk na drogy se všemi důsledky. (6)

Tato situace vedla k tomu, že krátce před druhou světovou válkou došlo k vydání tzv. Opiového zákona, který zajišťoval kontrolu výroby, exportu a importu, distribuci a přepravy narkotik. Vláda ustavila ve všech krajích orgány zodpovědné za kontrolu. Pro export, import, přepravu a stejně jako pro veškerý obchod s těmito drogami byla udělována zvláštní povolení a všechny lékárny musely registrovat narkotika vydávaná na lékařský předpis. Lze říci, že všechna tato opatření zajistila státní kontrolu, znesnadňovala nezákonné praktiky a tím chránila společnost před nebezpečím toxikomanie.

Velmi přísný režim s přísnou evidencí a kontrolou všech opiátů byl zaveden krátce po německé okupaci naší republiky, který trval po celé období tzv. protektorátu. I když po osvobození a skončení druhé světové války, byla platnost předpisů z doby okupace

zrušena, byla znovu obnovena platnost tzv. Opiového zákona. Jeho účinnost potom trvala až do poloviny padesátých let, kdy došlo k upřesnění a kompletizaci legislativy zabývající se oblastí omamných látek. Díky všem těmto opatřením, se u nás podařilo dosáhnout, nikoli sice zastavení, ale velmi významného omezení zneužívání omamných látek. (7)

V pohledu k západoevropským státům a Severní Americe potom můžeme říci, že drogový boom ve světě začal v šedesátých letech dvacátého století s nástupem tzv. květinové kultury, kdy se zneužívání drog stává věcí naprosto samozřejmou. V této době představovala česká drogová scéna éru toxikomanských komunit, které byly uzavřeny samy do sebe a navenek se prakticky neprojevovaly. Zneužívání drog z jejich strany spočívalo v tom, že si tyto komunity drogy sami vyrobily, zároveň byly i jejich konzumenty nebo mezi sebou drogy distribuovaly. Proto zde prakticky neexistoval žádný černý trh, kde by se stala distribuce drog různými mafiemi výnosným obchodním artiklem. Na druhou stranu, měla tato situace i jeden velký, v té době zřejmě opomíjený atribut, kterým byla žádná nebo velice malá informovanost veřejnosti o škodlivých následcích zneužívání drog. (8)

Stejně jako světová, tak i česká drogová scéna se začala vyvíjet. Kromě drog rostlinného původu, jako je konopí, houby a rostliny z čeledi lilkovitých, se začaly zneužívat běžně dostupné léky jako fenmetrazin, dexfenmetrazin, alnagon a diolan. Někteří toxikomané si tyto léky podle své potřeby přepracovávali, neboť do roku 1989 jsme patřili k tzv. „socialistickému táboru“, a s ohledem k prováděným opatřením na státních hranicích, nebylo snadné do republiky drogu dopravit. V sedmdesátých letech začali toxikomané vyrábět pervitin, ale určitá část se začala kvůli snadnějšímu přístupu vracet k drogám rostlinného původu nebo užívat specifický druh toxikomanie tzv. sniffing – čichání těkavých látek. (9)

Velkým mezníkem ovlivňujícím českou drogovou scénu byl přelom let 1989 – 1990, charakterizovaný velkou společenskou proměnou. Proces demokratizace společnosti obsahuje větší rozsah práv a svobod člověka, uplatňujících se v jeho každodenním životě. Ne každý občan si, ale uvědomil to, že nemůže akceptovat jen to pozitivní co uskutečňování demokratického procesu přineslo, ale také že musí akceptovat a vynaložit

úsilí k převzetí druhé stránky demokracie a to větší míry odpovědnosti za vytváření podmínek k životu vlastního i druhých. (10)

Při této společenské proměně došlo také k tzv. otevření hranic, a na toto rovněž česká drogová scéna velmi promptně reaguje. Do naší republiky začaly jezdit toxikomané z okolních států a pervitin vyráběný našimi toxikomany se stával stále známějším. Tento byl nejdříve vyvážen, ale později začali toxikomané, kteří jej uměli „uvařit“ odjíždět do zahraničí, neboť výroba a prodej pervitinu se stala ekonomicky velmi výhodnou činností. Na druhou stranu dojížděli do naší republiky obchodníci s drogami, kdy se konečným důsledkem stala dostupnost všech druhů drog na našem území. Začala se rozvíjet tzv. drogová turistika. Benevolentní zákony a lehká dostupnost v podstatě všech drog k nám přilákala řadu toxikomanů ze všech zemí světa. Hodně z nich také doplatilo na to, že zkoušeli náš pervitin. Z domova byli zvyklí na drogy ředěné a nitrožilní injekční aplikaci čistého pervitinu nepřežili. (11)

Dalším významným mezníkem, kterým česká drogová scéna prošla bylo období let 1993 – 1998. V průběhu těchto let došlo k tomu, že se naše republika začíná pozvolna měnit ze země tranzitní na zemi cílovou. Zejména zahraniční zločinecké organizace vyhledávají veškeré možnosti umožňující distribuci drog na našem území. Přerůstání problému zneužívání drog a kriminalita spojená s užíváním drog nutí naši společnost, aby věnovala tomuto problému zvýšenou pozornost. Individuální a společenské důsledky problematiky zneužívání drog rozpoutávají celospolečenskou diskusi se snahou o řešení tohoto nežádoucího problému, jelikož dostupnost všech druhů drog za relativně nízké ceny, přispělo k jejich rozšíření a to zejména mezi mladou generaci.

Každým rokem se jevila potřeba zvýšit počet specializovaných zdravotnických zařízení, nebo alespoň rozšířit kapacity stávajících, dále léčebně kontaktních center, poraden, různých druhů sociálních služeb pro drogově závislé, toxikologických laboratoří, specializovaných oddělení vězeňských zařízení a specializovaných policejních pracovníků, ale tento stav si vynucoval velký příděl peněz ze státního rozpočtu. (12)

Pokud se zamyslíme nad tím, co bylo pro dynamický rozvoj drogové problematiky jako stěžejní, dospějeme k faktorům, mezi které patřila zejména výhodná zeměpisná

poloha naší republiky v centru evropského kontinentu, otevřenost státních hranic a jejich propustnost, nemožnost důsledné kontroly osob a vozidel na hraničních přechodech, nevyhovující stav legislativy související s pohybem a kontrolou cizích státních příslušníků na území republiky, nevyhovující stav legislativy související s problematikou zneužívání drog, volná a finančně nenáročná dostupnost léků umožňujících jejich výrobu, nelegální obchod s drogami je spojen s poměrně vysokými zisky a zneužívání drog bylo spojeno s pojmem modernosti a vysoké prestiže.

Z těchto faktorů lze dovodit závěr, že zneužívání drog mělo u naší veřejnosti a zejména u mladší generace vzrůstající tendenci. Spojením těchto faktorů s aktivitami domácích, ale i zahraničních zločineckých skupin se začaly vytvářet vhodné podmínky pro organizovaný trh s drogami, kdy zde již působí obchodníci s drogami mezinárodního významu. Prakticky zanikly uzavřené komunity uživatelů drog a vytvořila se otevřená drogová scéna, zneužívání drog se rozšířilo do všech regionů naší republiky, vytvořila se stálá klientela zneuživatelů drog a naši mládež zasáhla módní vlna tzv. diskotékových drog (extáze). (13)

Celková situace, která v tomto období v problematice zneužívání drog vznikla, se dala charakterizovat jako velmi vážná. Tuto situaci zcela pravdivě vystihl v předmluvě své publikaci autor zabývající se problematikou zneužívání drog takto :

„Vzpomínám si na dobu nedávno minulou, kdy upozorňovat na nebezpečí, ve kterém se ocitala naše společnost pokud nepřijme razantní kroky v boji s drogami, bylo považováno za nemístné bubnování na poplach. Od té doby uplynulo jenom sedm, osm let, které však přinesly zásadní zvrát nejenom ve společnosti ale i na drogové scéně. Velmi záhy jsme museli přiznat, že nebezpečí spojené s drogami jsme podcenili a po hodině dvanácté se snažíme omyly minulosti napravit. Ne náhodou se říká, že český člověk má zlaté ruce a je velmi vynalézavý. Tyto bezesporu velmi ušlechtilé vlastnosti se ale projeví i v oblasti drog“. Chmelík, J. 1999, s. 3. (14)

Po tomto období byl dalším mezníkem, kterému se musela česká drogová scéna přizpůsobit počátek roku 1999 Začala platit nová trestně právní úprava týkající se problematiky zneužívání drog. Cílem změny stávajících ustanovení bylo zejména zefektivnění boje s nealkoholovou toxikománií, stejně jako přístup k osobám, které

drogy zneužívají a jsou na nich závislé. Nová trestně právní úprava obsahovala speciální skutkovou podstatu, která umožnila kriminalizovat osoby, které přechovávali drogy pro vlastní potřebu v „množství větším než malém“. Přijetí tohoto ustanovení bylo jakýmsi kompromisem mezi dvěma radikálními názory, které zavládly při posuzování stupně dekriminace držení drogy pro vlastní potřebu. Jeden názor požadoval téměř absolutní trestnost držení drogy bez rozdílu, pro jaký účel je droga držena.

Druhý názor, dle mých dosavadních vědomostí o problematice zneužívání drog byl příliš benevolentní, prosazoval stanovisko, že narkoman je především nemocný člověk, který by se měl léčit a ne kriminalizovat. Tento názor lze zčásti pochopit, i když se sama domnívám, že léčba závislého člověka spolu s uložení postihu za držení drogy v jakémkoliv množství přinese pozitivní výsledky spíše, než pouhá léčba narkomana bez žádného postihu, neboť zde hrozí recidiva jeho protiprávního jednání.

Této nové trestně právní úpravě, se ale musely přizpůsobit i zločinecké skupiny zabývající se kriminalitou v oblasti zneužívání drog. Aby se vyhnuly trestnímu postihu spojeného s případným výkonem trestu odnětí svobody nebo propadnutí majetku a přerušení toku nemalých finančních prostředků získaných kriminalitou, musely se ve svojí činnosti zaměřit na organizovanost a konspirativnost. Dalším prvkem těchto zločineckých skupin bylo pronikání do složek bezpečnostních struktur zabývajících se kriminalitou v oblasti zneužívání drog, s cílem získávání informací o připravovaných akcích těchto bezpečnostních složek.

Jak jsem již uvedla, česká drogová scéna byla v průběhu své poměrně „krátké“ existence výrazně ovlivňována mnoha faktory. Přesto se neustále vyvíjela a na případné další změny adekvátně reagovala. Současný stav české drogové scény můžeme hodnotit z několika pohledů. Obecně ji můžeme charakterizovat tak, že drogy a to zejména marihuana, extáze a pervitin, jsou již rozšířeny i do menších měst a obcí naší republiky. Drogy jsou vzhledem k jejich cenám přístupnější než v zahraničí, věková hranice začínajících toxikomanů je poměrně nízká, existuje vysoký podíl osob závislých na těkavých látkách, k distribuci drog jsou zneužívány nezletilé osoby, značný podíl na trestné činnosti v oblasti zneužívání drog mají cizí státní příslušníci, a to s ohledem na současný stav azylové a migrační politiky, kde odhalování trestné činnosti v oblasti zneužívání drog páchané jednotlivými etniky je velmi komplikované. (15)

Z rozboru dosavadního vývoje české drogové scény vyplývá, že nás zřejmě i do budoucna čeká nárůst počtu drogově závislých osob, jakož i nárůst trestné činnosti spojené se zneužíváním drog. Tomuto nebezpečí můžeme čelit jen rozhodným odmítnutím legalizace drog v jakékoliv podobě a spoluprací zainteresovaných orgánů nejen uvnitř naší republiky, ale i na mezinárodní úrovni.

1.2 Nejčastěji zneužívané drogy a jejich účinky

Pokud se budeme otázkou nejčastěji zneužívaných drog zabývat podrobněji, tak dospějeme k závěru, že bychom tuto problematiku museli rozebírat z vícero hledisek. Jednalo by se například o hledisko věkového složení uživatelů drog, cenové dostupnosti drogy, zkušenosti osob zneužívající drogy, geografického hlediska a podobně. Pro naše účely, bude ale asi nejvýstižnější a nejúčelnější uvést nejčastěji zneužívané drogy v obecné rovině a to tak, aby v této části problematiky získal částečnou orientaci i laik.

Nejdříve bych chtěla uvést asi nejznámější a nejzneužívanější drogu rostlinného původu, zejména mezi mladými lidmi, kam bezesporu patří **marihuana**. Jsou to sušené listy a květenství samičích rostlin konopí setého, které je toxikomany pěstováno od truhlíků pro okrasné květiny, fóliovníky, skleníky až po ukrytá políčka. Marihuana je užívána ke kouření a to buď samostatně nebo ve směsi s tabákem. (16)

Užívání marihuany je spojeno s pocity blaha, euforie, zpomaleným vnímáním času, změnami ve způsobu myšlení a vyjadřování až po halucinace. Slangově je tato droga nejčastěji známa jako tráva, marjánka, zeličko nebo roští.

Další drogou, kterou můžeme bez nadsázky označit českou specialitou je **pervitin**. Jedná se o syntetickou drogu, která je našimi narkomany vyráběna v improvizovaných podmínkách domácích laboratoří. Podle kvality výroby se jedná o bílý až žlutý prášek a jako vstupní produkt slouží efedrin, který obsahuje řada léků, ať již na lékařský předpis nebo volně prodejných. Efedrin jako takový je vyráběn průmyslově a byl opatřován ve větší míře krádežemi ve výrobních závodech. Pervitin je převážně užíván nitrožilní aplikací nebo šňupáním.

Při požití pervitinu dochází k tělesné i duševní stimulaci, zvýšení bdělosti, snížení únavy a potřeby překotné činnosti. Slangově ji můžeme nejčastěji znát jako perník, péčko nebo piko.

Mezi nejčastěji zneužívané drogy dále bezesporu patří **heroin**, původně používán jako lék proti respiračním obtížím u pacientů trpících astmatem. Rovněž tak se používal jako lék proti závislosti na morfinu. Přišlo se však na to, že vytváří daleko hlubší a vážnější návyk než morfin. Heroin je získáván ve formě bílého přes světlehnědý až po

tmavěhnědý prášek. Na své cestě od vlastní výroby až ke spotřebiteli je obohacován různými přísadami v úmyslu zvýšit jeho množství a tedy i cenu. Heroin se vyznačuje nejvyšší návykovostí s rychle se rozvíjející psychickou i fyzickou závislostí. Tato droga je nejčastěji užívána nitrožilní aplikací.

Její užitím dochází k celkovému duševnímu a tělesnému útlumu, zklidnění, uvolnění a snížení bolesti. Narkomany je tato droga nazývána herák, háčko nebo héro.

Syntetická droga **extáze** má vzestupnou oblibu hlavně v řadách mládeže, kterou je užívána především na tanečních párty. Vzhledová forma této drogy jsou tabletky s různými symboly nebo různobarevné kapsle užívané ústy a zapíjeny nealkoholickými nápoji. Droga začíná působit asi za půl hodiny po požití tablety. Její uživatel v zájmu co nejrychlejšího účinku drogy dávku opakuje, proto zde hrozí riziko předávkování.

Po její aplikaci droga způsobuje lehké změny vědomí se zdůrazněním emocí a smyslového vnímání, slangově ji známe jako éčko.

Další syntetickou drogou oblíbenou naší mládeží je **LSD / lysergamit/**. Rovněž tato droga, je užívána mládeží nejčastěji na diskotékách ve formě tzv. tripů. Jsou to malé papírky označeny obrázky s poutavými názvy, v nichž je LSD napuštěno. Papírek se buď vloží do úst, nebo se nechá vyluhovat v nápoji. U člověka, který je pod účinky LSD, dochází k nebezpečnému chování jak vůči sobě, tak i ke druhým. Takový člověk by měl být dobře hlídán, aby neublížil sobě ani ostatním.

Pod vlivem drogy se dostávají halucinace, pocity pronásledování nebo zkreslené vnímání. Slangově známe tuto drogu jako trip nebo výlet.

Kromě již uvedených drog, se také často můžeme setkat se zneužíváním **halucinogenních hub**. Jedná se o houby z rodu lysohlávek obsahující psychoaktivní látku psilocybin, tyto houby se u nás hojně vyskytují. Toxikomané místo výskytu lysohlávek pečlivě tají. Používají se hlavičky houby na vývar, sušení nebo nakládání. Problémem bývá dávkování, jelikož je obsah psychoaktivních látek v každé houbě různý, je zvýšeno riziko předávkování.

Jako další zdroje halucinogenů jsou v současnosti vyhledávány muchomůrky tygrované a muchomůrky červené, jejichž užívání je ale nebezpečné, jelikož kromě halucinogenních látek obsahují také jedy. Jejich užití se projevuje zejména vnímáním neexistujících předmětů, deformací předmětů a zvuků.

Mezi specifický druh toxikomanie patří tzv. **sniffing** - čichání těkavých látek. Může se jednat o těkavé látky využívané v lékařství, kam patří anestetické plyny nebo látky průmyslového určení jako je technický benzín a toluen. Zejména pak látky průmyslového určení jsou zneužívány začínajícími narkomany, neboť jsou finančně velmi dostupné a jsou používány téměř v každé domácnosti. Jedná se o velmi nebezpečný způsob toxikomanie, neboť téměř nelze odhadnout dávkování drogy, a tak často dochází k intoxikaci.

Při inhalaci se uživatel dostane do stavu polospánku, při kterém má barevné sny, dále se objevují závratě a poruchy koordinace pohybů.

V závěru této podkapitoly se chci zmínit o **zneužívání léků**. Léky jsou při dodržení předepsaného dávkování neškodné, ale při špatném dávkování vzniká psychická závislost uživatele. Tato závislost je podceňována, jelikož si uživatel myslí, že se jedná o léky, které mu předepsal lékař. Zapomíná ale, že tyto léky mají přesné dávkování a jejich užívání bývá spojeno s určitou dobou trvání. Pro tuto závislost jsou charakteristické fáze, kam patří strach z případného nedostatku léků, poptávka po množství léků, které nelze spotřebovat a zvýšené návštěvy u různých lékařů ve snaze shromáždit co největší množství léků. Nejčastěji jsou zneužívány léky k léčení poruch psychického rázu a v současné době také různá anabolika kvůli nárůstu svalové hmoty nebo zeštíhlení.

Recidiva zneužívání drog u dětí a dospívajících je častější než u dospělých osob. To ale neznamená, že každý mladý jedinec, který začal drogy zneužívat, pokračuje po celý život v dráze závislé osoby. Je známo, že řada těchto osob je schopna se závislosti ve vyšším věku zbavit. Důvodem je přirozený proces zrání, který je tichým spojencem léčebných snah. (17)

1.3 Drogová závislost, osobnost a chování toxikomana

Jakákoliv závislost člověka na drogách, znamená ztrátu svobodné vůle ve smyslu zotročení nebo zničení osobnosti, se všemi zdravotními, etickými a ekonomickými důsledky. Předpokladem pro vznik této závislosti je periodické nebo neustálé přijímání drogy, mnohdy s tendencí stálého zvyšování dávek. Užívání drogy a následná drogová závislost se neobjevuje ze dne na den, její průběh je zpravidla rozdělen do těchto čtyř fází :

1. fáze experimentální - zde je užívání drog spojeno s příjemnými prožitky, droga zatím víc dává, než bere, před rodinou a okolím lze vše dobře skrýt, mnoho lidí v této fázi končí a od drog ustupuje. Vhodné je naučit jedince zvládat problematické situace tak, aby nemusel používat drogu jako berličku.

2. fáze sociálního užívání / někdy se používá také termín víkendové užívání / - droga začíná být vřazována do sociálního života, začínají se zanedbávat původní zájmy a užívání drogy je pravidelnější. Objevují se problémy a uživatel má pocit, že může užívání drogy kontrolovat. V tomto případě je již nutná odborná pomoc.

-

3. fáze každodenního užívání - začíná ztráta kontroly nad drogou, mění se hodnotová orientace, droga již více bere než dává, časté jsou konflikty v rodině a s okolím. Objevuje se trestná činnost, která slouží k získávání peněz pro obstarání drogy. Zde je již nutná odborná léčba dlouhodobějšího charakteru.

4. fáze závislého užívání drogy - droga již nic nedává, rozvrací se rodinné vztahy a krachuje hodnotový systém jedince. Uživatel se chce drogy často vzdát, ale nemůže, neboť jeho sebeovládání je zcela narušeno. V těchto případech se již jedná o obtížnou a dlouhodobou léčbu vedenou odborníky.

Závislost na drogách se vyvíjí především v oblasti **psychické**, projevující se neodolatelnou touhou po různých příjemných pocitech a zážitcích, vyvolaných účinkem drogy. Přerušeni přísunu drogy zpravidla vyvolá psychickou poruchu. Současně však může vznikat závislost **fyzická**, tehdy se droga stává součástí metabolismu. Jejím odejmutím dochází např. k poruchám trávicího ústrojí nebo nervového systému.

Porovnáním těchto závislostí je zřejmé, že psychickou i fyzickou závislost spojuje touha po opakovaném příjmu drogy. Jejich rozdílnost spočívá v tom, že u závislosti psychické převažuje touha po neobvyklém zážitku a pocitu. U fyzické závislosti jde o snahu toxikomana, potlačit v důsledku nedostatku drogy, nepříjemné abstinenci příznaky. V případě fyzické závislosti, spočívá její rozdílnost, ale zejména její závažnost dále v tom, že je zdrojem duševních a tělesných poruch, vyvolávajících komplikované zdravotní stavy. Z lékařského hlediska, pak můžeme fyzickou závislost na drogách, přirovnat k velmi vážnému onemocnění, vyžadujícímu dlouhodobou a odbornou léčbu.

Na vznik drogové závislosti, se mohou podílet různé rizikové faktory, mezi tyto rizikové faktory můžeme zařadit zejména :

1. osobnost člověka a vlastnosti jeho organismu - ve skutečnosti neexistuje typ osobnosti, který by inklinoval k užívání drog, tak může být závislostí postižen prakticky každý člověk. K prvnímu užití drogy dochází ve většině případů v poměrně mladém věku, kdy není osobnost člověka ještě zcela utvořena. Při prvním užití drogy a případné drogové závislosti pak hraje zásadní roli například stresová zátěžová situace, která jedince motivuje k řešení problému daným způsobem. Jedinec není schopen si uvědomit, že řešení problému pomocí drog je jenom jeho odsunutí v žebříčku důležitosti. (18)

2. sociální faktory - sem můžeme zahrnout městské prostředí, kde je větší pravděpodobnost nabídky drogy než na venkově. Dále sem můžeme zahrnout poruchu funkce rodiny, kdy rodiče například nadměrně užívají alkohol a jedinci tak vytvářejí sociální model způsobu řešení problémů, dítě tak není vhodně vychovááno, v jeho výchově chybí disciplína na své rodiče nemá citové vazby. Do těchto faktorů můžeme zahrnout nižší úroveň vzdělání jedince, vyplývající z disfunkce rodiny, rovněž tak nesmíme opomenout vliv party, která má vlastní odlišné hodnoty a normy.

3. psychické faktory - kam patří zejména rozumové hodnocení situace jedince s tendencí k impulzivité a nezdrženlivému jednání. K těmto faktorům dále patří nižší sebekontrola jedince, emoční prožívání situace spojené s touhou po ještě větším vzrušení, než jaké je momentálně dostupné. Spojením těchto faktorů pak dochází k užívání stále stejných a nesprávných vzorců chování jedince.

Vzhledem k závažnosti toxikomanie, můžeme rozlišit dva hlavní typy osobnosti drogově závislých :

1. **impulzivní** - to jsou jedinci, kteří se bez výčitek či pochybností nechávají unášet nabídkou drogy a nekontrolují se, bývají to hlavně psychopaté.
2. **kompulzivní** - jedinci, kteří se marně snaží vymanit a opět upadají do závislosti, bývají to nejčastěji neurotici.

Ve skutečnosti toto dělení není zdaleka tak jednoduché a prvky do sebe vzájemně přecházejí. Studie ukázaly, že toxikoman si nakonec vybírá drogu, která mu přináší nejsilnější uvolnění a největší útlum vnitřních konfliktů, které prožívá. (19)

V chování toxikomana rozeznáváme dvě varianty klinicky odlišného chování. V prvním případě se jedná o **příležitostné zneužívání** drogy, uživatel ochutná drogu víceméně ze zvědavosti tak jako první cigaretu nebo první skleničku alkoholu.

V těchto případech uživatel necítí potřebu si něco ověřovat a málokdy se dostane do kontaktu s lékařem. Rovněž má pocit, že ho žádný návyk na drogy nemůže potkat, protože má silnou vůli.

Ve druhém případě se jedná o **chronické zneužívání** drogy. Uživatel má intenzivní a nevladatelnou touhu pro opakované užití drogy. Obvykle se jedná o osoby, které nejsou fixovány na jednu jedinou drogu, nýbrž je všelijak kombinují.

Chroničtí toxikomané obtěžují zdravotnická zařízení se žádostmi o předpis léku potřebného jako základní substanci pro výrobu drog nebo se za účelem obstarání tohoto léku, dopouštějí krádeží v lékárnách a zdravotnických zařízeních.

Člověk ani nemusí pracovat v oboru, který se přímo zabývá drogovými závislostmi, ale již při běžné znalosti této problematiky zjistí, že drogy provázely vývoj naší civilizace od samého počátku. Drogy jsou neoddelitelným prvkem našeho současného života a není důvodu se domnívat, že by mělo v budoucnosti dojít k nějakým zásadním změnám. (20)

Působení návykových látek u dětí a mládeže, má také svá specifika, kterými se liší od působení těchto látek na dospělého jedince. Zde můžeme konstatovat, že závislost na návykových látkách se u dětí a mládeže vytváří podstatně rychleji, existuje zde vyšší riziko těžších otrav s ohledem na menší zkušenosti a sklony k riskování. Děti a mládež s drogou „experimentují“, mají tendenci přecházet od jedné drogy ke druhé nebo užívat více drog současně. (21)

1.4 Dílčí závěr

Počátky zneužívání drog v naší republice po vyhlášení samostatnosti ČSR, tj. v období bezprostředně po ukončení první světové války, se váží ke zneužívání kokainu. Ten k nám začal pronikat přes Berlín a Vídeň, kdy bylo jeho užívání zaznamenáno především v našem hlavním městě mezi herci a umělci. K rozšíření kokainismu v naší republice došlo ve dvacátých letech minulého století, kdy začal být kokain průmyslově vyráběn v Německu, odkud se k nám pašoval.

V období první republiky, docházelo v důsledku benevolentních předpisů o prodeji léků ke zneužívání opia, opiové tinktury a morfinu. K zajištění kontroly na těmito látkami, byl před druhou světovou válkou vydán tzv. Opiový zákon, upravující podmínky jejich výroby, přepravy a distribuce. Platnost tohoto zákona trvala, kromě období protektorátu až do poloviny padesátých let, kdy došlo k upřesnění a kompletizaci legislativy v oblasti omamných látek.

V dalších letech představovala česká drogová scéna uzavřené toxikomanské komunity, které si drogy sami pro sebe vyrobily nebo je mezi sebou distribuovaly. Kromě drog rostlinného původu se začaly zneužívat běžně dostupné léky, které si někteří toxikomané podle své potřeby sami přepracovávali. To proto, že do roku 1989 jsme patřili k tzv. „socialistickému táboru“, a nebylo s ohledem na přijatá opatření na státních hranicích snadné do republiky drogu dopravit. V sedmdesátých letech začali toxikomané vyrábět pervitin a začal být užíván specifický druh toxikomanie tzv. sniffing – čichání těkavých látek.

Česká drogová scéna byla zásadně ovlivněna velkou společenskou proměnou na přelomu let 1989 – 1990, kdy došlo k tzv. otevření hranic. Do naší republiky začaly jezdit toxikomané z okolních států a pervitin vyráběný našimi toxikomany se stával stále známějším. Tento byl nejdříve vyvážen, ale později začali toxikomané, kteří jej uměli „uvařit“ odjíždět do zahraničí, neboť výroba a prodej pervitinu se stala ekonomicky velmi výhodnou činností. Začala se rozvíjet tzv. drogová turistika, kdy benevolentní zákony a lehká dostupnost v podstatě všech drog k nám přilákala řadu toxikomanů ze všech zemí světa.

V průběhu dalších let došlo k tomu, že se naše republika začíná pozvolna měnit ze země tranzitní na zemi cílovou, zahraniční zločinecké organizace vyhledávají veškeré možnosti umožňující distribuci drog na našem území a kriminalita spojená s užíváním drog nutí naši společnost, aby věnovala tomuto problému zvýšenou pozornost. K řešení tohoto problému je vyvolána celospolečenská diskuse, jelikož dostupnost drog za relativně nízké ceny, přispěla k jejich rozšíření mezi mladou generaci. Pro dynamický rozvoj drogové problematiky přispěla zejména výhodná zeměpisná poloha naší republiky, otevřenost státních hranic a jejich propustnost, nevyhovující stav legislativy související s pohybem a kontrolou cizích státních příslušníků na území republiky, nevyhovující stav legislativy související s problematikou zneužívání drog, volná a finančně nenáročná dostupnost léků umožňujících jejich výrobu. Zneužívání drog mělo u naší veřejnosti a zejména u mladší generace vzrůstající tendenci, prakticky zanikly uzavřené komunity uživatelů drog a vytvořila se otevřená drogová scéna.

Počátkem roku 1999 začala platit nová trestně právní úprava, týkající se problematiky zneužívání drog. Cílem změny bylo zefektivnit boj s nealkoholovou toxikománií a umožnit kriminalizovat osoby, které přechovávali drogy pro vlastní potřebu v „množství větším než malém“. Přijetí tohoto ustanovení bylo jakýmsi kompromisem, neboť jeden názor prosazoval přístup, kterým byla požadována téměř absolutní trestnost držení drogy bez rozdílu, pro jaký účel je droga držena. Druhý benevolentní názor prosazoval stanovisko, že narkoman je především nemocný člověk, který by se měl léčit a ne kriminalizovat.

V důsledku zneužívání drog samozřejmě dochází k závislosti člověka na drogách, jejímž předpokladem je periodické nebo neustálé přijímání drogy, mnohdy s tendencí stálého zvyšování dávek. Závislost na drogách se vyvíjí především v oblasti psychické, projevující se neodolatelnou touhou po různých příjemných pocitech a zážitcích, vyvolaných účinkem drogy. Současně však může vznikat závislost fyzická, kdy se droga stává součástí metabolismu. Jejich rozdílnost pak spočívá v tom, že u závislosti psychické, kde převažuje touha po neobvyklém zážitku a pocitu, jde u fyzické závislosti o snahu toxikomana, potlačit v důsledku nedostatku drogy, nepříjemné abstinenci příznaky. Z lékařského hlediska, pak můžeme fyzickou závislost na drogách, přirovnat k velmi vážnému onemocnění, vyžadujícímu dlouhodobou a odbornou léčbu.

K neznámější a nejrozšířenější droze rostlinného původu, zejména mezi mladými lidmi, patří marihuana. Dalšími drogami rostlinného původu, jsou halucinogenní houby z rodu lysohlávek, obsahující psychoaktivní látku psilocybin a muchomůrky tygrovane a červené. Ze syntetických drog je neznámější pervitin, vyráběný v improvizovaných podmínkách domácích laboratoří, další drogou této skupiny je heroin, který má nejvyšší návykovost. Mezi syntetické oblíbené drogy patří extáze, oblíbená u mládeže a užívána především na tanečních párty, stejně tak je v oblibě droga LSD / lysergamit/, užívána mládeží na diskotékách. Ke specifickému druhu toxikomanie patří tzv. sniffing - čichání těkavých látek, finančně velmi dostupných, tyto jsou často zneužívány začínajícími toxikomany. Závěrem chci zmínit zneužívání léků. Nejčastěji jsou zneužívány léky k léčení poruch psychického rázu a v současné době také různá anabolika kvůli nárůstu svalové hmoty nebo zeštíhlení.

Drogy jsou neoddelitelným prvkem našeho současného života a není důvodu se domnívat, že by mohlo v budoucnosti dojít k nějakým zásadním změnám. Působení návykových látek u dětí a mládeže, má také svá specifika, kterými se liší od působení těchto látek na dospělého jedince. Zde můžeme konstatovat, že závislost na návykových látkách se u dětí a mládeže vytváří podstatně rychleji, existuje zde vyšší riziko těžších otrav s ohledem na menší zkušenosti a sklony k riskování. Děti a mládež s drogou „experimentují“, mají tendenci přecházet od jedné drogy ke druhé nebo užívat více drog současně.

Česká drogová scéna byla v průběhu své poměrně „krátké“ existence výrazně ovlivňována mnoha faktory, její současný stav můžeme charakterizovat tak, že drogy jsou již rozšířeny i do menších měst a obcí naší republiky, vzhledem k jejich cenám jsou dostupnější než v zahraničí, věková hranice začínajících toxikomanů je poměrně nízká, existuje vysoký podíl osob závislých na těkavých látkách, k distribuci drog jsou zneužívány nezletilé osoby, značný podíl na trestné činnosti v oblasti zneužívání drog mají cizí státní příslušníci. Z rozboru dosavadního vývoje české drogové scény vyplývá, že nás i do budoucna čeká nárůst počtu drogově závislých osob.

2. Drogy a kriminalita mládeže

2.1 Příčiny kriminality mládeže

Málokteré problematice z oblasti kriminality byla a do současné doby je věnována taková pozornost jako otázkám kriminality mládeže. Během minulého desetiletí, se stala běžným sociálním jevem našeho každodenního života a lze ji chápat jako jeden z nejextremnějších článků sociální patologie. Abychom se mohli zabývat příčinami a možnými způsoby řešení tohoto sociálního fenoménu, musíme si nejprve uvědomit, že dítě přichází na svět do konkrétních sociálních podmínek s určitým genetickým vybavením a dispozicemi, které jsou předem těžko jednoznačně odhadnutelné. (22)

Dětství a následné dospívání je zvláštní, věkem ohraničená fáze života každého jedince, v jejichž průběhu se jedná o proces seznamování s vnějším světem a experimentování se svými schopnostmi a možnostmi. Celá situace je ještě o to složitější, že děti mohou v určitých vývojových periodách v důsledku nepřesného vnímání signálů vnějšího světa, procházet kratšími či delšími stádii neadekvátních reakcí. Období dětství a dospívání je poměrně dlouhé, představující proces změn, při kterém se jednoznačně závislý jedinec, formuje na relativně nezávislého jedince, který za sebe přebírá plnou zodpovědnost.

Dospívání je velmi důležitým vývojovým obdobím, které má pro dospívajícího jedince často rozhodující význam. Vztah dospělé společnosti k dospívajícímu je pro ně podstatný, společnost by měla dospívajícímu pomoci pozitivně zpracovat vnitřní rozpory a vytvořit tak optimální podmínky pro kultivované a zdravé dospívání. (23)

Období dospívání, je pak velmi úzce spjato s kriminalitou mládeže, k jejichž příčinám se můžeme dobrat prostřednictvím různých kriminologických výzkumů, včetně praktických zkušeností pracovníků zabývajících se touto problematikou. Jejich výsledky nám pak potvrzují, že delikventnímu chování mladistvých pachatelů předcházela celá řada vzájemně podmíněných a provázaných příčin, které předurčovali jejich asociální vývoj. Příčiny sociálně delikventního chování mládeže, můžeme v zásadě členit do dvou kategorií.

K první kategorii patří příčiny vnitřní, spojené přímo s osobou delikventa, kam můžeme zařadit faktory tkvící ve zděděných a vrozených vlastnostech jedince, dále jeho fyzické konstituci a zdravotním stavu. Tyto příčiny tvoří obecný rámec jeho možností a často také stojí u odlišného vývoje jedinců, ve stejném výchovném prostředí. Zde bych se chtěla krátce zastavit a uvést, že zejména invalidita nebo jiná odlišnost fyzické konstituce nebo zdravotního stavu od ostatní populace, stojí často v pozadí patologického chování mládeže.

Takto poznamenaný jedinec je na základě své invalidity nebo odlišnosti nejen vyřazen z mnohých činností svých vrstevníků, ale navíc - a to platí zejména u mládeže, bývá pro své vady zesměšňován a vytlačován na okraj skupiny. Při nevhodném výchovném působení, se takto odlišný jedinec může za účelem uspokojení vlastních potřeb nebo kompenzace duševních traumat, uchýlovat k neadekvátnímu, mnohdy kriminálnímu jednání. (24)

Do druhé kategorie patří příčiny vnější, související se sociálním prostředím v němž jedinec žije a komunikuje. Tato kategorie na rozdíl od příčin vnitřních, zásadně ovlivňuje proces vrůstání jedince do společnosti, včetně jeho schopnosti přebírat do svého jednání obecně uznávané normy chování. K nejtypičtějším a nejdůležitějším vnějším příčinám patří :

- **disfunkční rodina** - nestabilní rodinné zázemí, ať již z jakéhokoli důvodu, vytváří rizikové předpoklady kriminální kariéry jedince. Správně fungující rodina jako celek, ale i působení jednotlivých členů rodiny, sehrává při jeho formování významnou roli. Největší díl odpovědnosti na výchově nesou jeho rodiče, od kterých přebírá jejich normy, hodnoty a informace, ale i chybné či nevhodné postoje výrazným způsobem ovlivňují poznání mladého člověka.

- **změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání** - kdy např. příchod nového partnera do rodiny bývá z hlediska dítěte většinou zátěžovou situací. Úloha nevlastního i když pozitivně motivovaného rodiče je o to těžší, že mu není znám dosavadní vývoj dítěte. Poté se může stát, že se novému rodiči nepodaří i přes veškerou snahu navázat s dítětem úplný kontakt a vcítit se do jeho dosavadního způsobu života. Příchod nového životního partnera otce nebo matky dítěte, tak může stát na počátku patologického

chování dítěte. Vyvolání změny opatrovnických vztahů v dětství a dospívání, může ale souviset s celou řadou nepředvídatelných událostí. Zde bych chtěla podotknout, že podstatnou změnou opatrovnických vztahů, je v krajních případech umístění jedince do výchovného ústavu.

- **problémy související se školní docházkou** - do této doby bylo dítě pod vlivem své rodiny, ale ve škole se setkává s přímým působením okolního světa. Pod tímto vlivem konfrontuje své dosavadní poznatky z rodinného prostředí s hodnotami, které jsou mu prezentovány nejen pedagogy, ale i spolužáky. Prostředí školy, vztah mezi učitelem a spolužáky a problémy se zvládnutím učiva, můžou často vést k záškoláctví. Dítě hledá útočiště mezi obdobně postiženými vrstevníky, zpravidla vícedenní záškoláctví ve spojení s útekem z domova, váže k nastoupení kriminální kariéry.

- **nevhodné trávení volného času** - v jeho průběhu se jedinec řídí svými touhami a potřebami, a tím se jeho budoucí životní dráha dotváří. Z hlediska prevence kriminality je pak důležité, aby nad volným časem dětí a mládeže někdo bděl a jejich volný čas zaplnil společensky akceptovatelnými aktivitami. Toto je důležité zejména proto, že mladí lidé mívají při trávení volného času pocit nudy, který se snaží zahnat nějakým okamžitým nápadem obsahujícím prvek dobrodružství. Výsledkem takového pocitu a jeho uspokojením, pak velmi často bývá delikventní chování. (25)

K výčtu nejtypičtějších a nejdůležitějších vnitřních a vnějších příčin kriminality mládeže musíme dále uvést, že negativní vývoj jedince je určován především mírou rizikových faktorů, které na něj zejména v dětství a dospívání působily. Vzájemná podmíněnost a provázanost obou kategorií příčin, které s delikventním chováním mládeže souvisí, upozorňují na nutnost integrujícího přístupu při jejich zkoumání.

Specifický vliv, na šíření kriminality mládeže jako sociálně patologického jevu, měl také zcela nepochybně novodobý proces společenských změn, probíhajících v České republice. Tyto změny předstihují v sociální oblasti přirozený generační posun postojů k základním společenským principům a hierarchii hodnot, morálce, vztahům k ostatním lidem, smyslu pro odpovědnost, vytváření kladného vztahu k práci a vážit si práce druhých apod. Dosavadně uznávané životní hodnoty a standarty jsou odmítány a dochází k jejich destabilizaci, do většiny oblastí lidského života se začínají promítat

nevhodné vzory chování a jednání. Výsledkem těchto aspektů pak bylo zdání, že „všechno je možné“, což s sebou přináší netrpělivost, s cílem co nejrychleji a za každou cenu, se přiblížit „novému životnímu stylu“. Ten je ovšem některými, osobnostně nezralými jedinci, chápán pouze jako soubor hmotných statků, jichž je třeba dosáhnout i za cenu nelegitimních metod, kam můžeme zahrnout páchaní trestné činnosti.

2.2 Specifické prvky kriminality mládeže

Pro poznání závažnosti problému kriminality mládeže musíme uvést, že tato má své specifické prvky, ve kterých se výrazně odlišuje od kriminality páchané dospělými pachateli. Tyto odlišnosti jsou dány zejména psychickým a somatickým stupněm vývoje, zkušenostmi a motivy k páchání kriminality. (26)

Jedním z těchto specifických prvků, je ve většině případů **živelné páchání trestné činnosti pod vlivem momentální situace**. Mladiství pachatelé se nechávají svést náhle vzniklou situací nebo reakcí svého okolí a trestnou činnost poté páchají pod vlivem převládající emotivní motivace oproti rozumové. Dalším z nich, je **nedostatečná plánovitost a příprava** ke spáchání trestné činnosti, která je tak páchána bez promyšlené dlouhodobější přípravy. O tomto prvku nasvědčuje náhodnost vybraného místa, včetně volby špatného času spáchání deliktu, rovněž tak je nedokonalá a nedostatečná příprava nástrojů k jejímu spáchání. Mladiství pachatelé nevěnují velkou pozornost zjistitelným a zajistitelným stopám spáchané trestné činnosti, případně jejich dodatečnému zastření nebo nutnosti rychlého ukrytí odcizené věci.

V neposlední řadě musíme uvést, že **pachatel se chce se svými činy bud' na veřejnosti nebo ve společnosti svých vrstevníků pochlubit** a získat tím jejich obdiv a uznání. Takováto skutečnost má při vyšetřování často rozhodující vliv k jejich dopadení. Dalším specifickým prvkem kriminality mládeže bývá to, že věci získané trestnou činností **bývají rozdělovány ve skupině a odcizené finanční prostředky se zpravidla utrácejí společně**. Odcizené věci se dělí podle hierarchie postavení jedince ve skupině a podle podílu na spáchané trestné činnosti.

Velmi důležitým prvkem směřujícím ke kriminalitě mladých lidí, je **neochota k uspokojení svých potřeb na pozdější vhodnou dobu** nebo se **některých svých potřeb zcela vzdát**. Tento prvek je spojen s neovladatelnou touhou k rychlému uspokojení svých potřeb bez toho, že by mohl svůj záměr se stejným výsledkem uskutečnit při pozdější a vhodnější konstelaci podmínek. Zde musíme vzít v úvahu skutečnost, že rozpoznávací a ovládací schopnosti mladých lidí, jsou zcela zachovány

zejména v klidovém stavu. Vlivem emocí pak dochází k jejich narušení a racionální uvažování je výrazně ztíženo. (27)

Kriminalita mládeže nese často rysy vývojového stádia mladého člověka, kdy je objekt zájmu nebo předmět útoku **určen jiným hodnotovým systémem než u dospělých**. Pro mladistvé pachatele, se tak stávají atraktivní věci, po kterých momentálně touží nebo se jim s ohledem na jejich věk líbí. Ve většině případů se pak jedná o věci, nesoucí znaky určitého módního nebo životního stylu. Na tento specifický prvek kriminality mládeže má rozhodující vliv reklama.

Kriminalita mládeže je také doprovázena **neadekvátností jejich jednání**, která se projevuje ve snaze dosáhnout svého cíle společensky nepřijatelnými prostředky, a to i tehdy, lze – li tohoto cíle dosáhnout sice později, ale společensky akceptovatelným způsobem. Mládež má tendenci k radikálním a nekompromisním řešením, včetně brání spravedlnosti do svých rukou. S nedostatkem životních zkušeností se domnívají, že přímočarým a jimi „nalezeným“ způsobem, lze řešit různé komplikované životní situace. (28)

U některých mladistvých pachatelů trestné činnosti se můžeme též setkat s **neúměrnou tvrdostí**, která je vůči předmětu útoku vedena. Ve sdělovacích prostředcích se pak můžeme setkat například s případy, kdy je hodnota věcí odcizených pomocí vloupání zcela zanedbatelná, při jejím srovnání se škodou způsobenou vloupáním na samotném objektu. A to už vůbec nezmiňují skutečnost, že jsou v některých podobných případech zcela zbytečně a nelogicky ničeny další věci, které nemají s předmětem útoku žádnou souvislost. Podobně jako u předmětů, se rovněž tak můžeme setkat s použitím **brutálního násilí** vůči lidem. Tak jako v předchozím případě, nám mohou být příkladem různé násilnosti vůči osobám, při kterých pachatel použije fyzické násilí v úmyslu se zmocnit cizí věci, někdy zanedbatelné hodnoty.

Pro pachatele je někdy zcela důležitější samotné provedení takového jednání než samotný zisk, neboť si chce potvrdit své schopnosti. Motivem takovýto jednání bývá také upevnění pachatelova sebevědomí v tom, že se mu podařilo někoho přinutit k tomu, aby ho poslouchal a při tom se ho bál. Rovněž tak může jít pachateli o zažití dobrodružství nebo prosazení a získání uznání ve skupině svých vrstevníků. Takováto

násilná jednání jsou o to horší, že jejich následkem bývají kromě zdravotních potíží, různá duševní traumata poškozené osoby. Sama se domnívám, že v těch případech, kdy je brutální násilí užito vůči osobám, které se o ohledem na svou fyzickou nebo psychickou konstituci nemůžou bránit, měly by soudy uplatňovat vůči pachatelům sankce, zcela odrážející zavrženíhodnost takového jednání.

Specifický prvek kriminality mládeže **souvisí se somatickými znaky pachatele**. Trestná činnost je páchána za účelem osvědčení svých fyzických sil a dovedností nebo při páchání trestné činnosti pachatel naopak využije svojí menší postavu nebo nižší váhu. Jako další prvek, zejména pouliční trestné činnosti mládeže, můžeme uvést **vandalismus**, projevující se bezdůvodným a obtížně pochopitelným ničením zejména motorových vozidel, dopravních značek a zařízení, výkladních skříní, obecně prospěšných zařízení a podobně.

Zejména mládež se rovněž tak podílí na trestné činnosti související s jejich výukou a ubytováním. Jedná se o **anonymní telefonáty** oznamující uložení výbušnin ve škole nebo různé formy psychického a fyzického týrání tzv. **šikanu**. Dále nesmíme opomenout trestnou činnost mládeže sdružující se v různých **extremistických hnutích**, která se pak dopouští protispolečenských jednání z rasistických, fašistických a nacionalistických pohnutek. Mladí lidé tak chtějí tímto způsobem ovlivňovat společenské dění nebo příslušet k určité skupině lidí, vyznačují se např. účesy, stylem oblékání nebo programem.

Mladí lidé mají potřebu prožívat převážnou většinu času ve **skupině svých vrstevníků**, která se zná z místa bydliště, školního zařízení nebo domova mládeže. Taková skupina napomáhá k vytváření nejen pozitivních ale i negativních osobnostních charakteristik. Skupinová soudržnost může ovšem zapříčinit vznik „domnělého vnějšího nepřítele“, se kterým je třeba bojovat. Pro příklad nemusíme chodit daleko, stačí se jen podívat na znesvářené příznivce fotbalových a hokejových klubů, jejichž půtky mívají ve většině případů za následek ublížení na zdraví nebo hmotné škody. Rovněž tak **dřívější zahájení sexuálního života mladistvých**, se projevuje trestnou činností v oblasti mravnostní kriminality. Jeden ze specifických prvků trestné činnosti mládeže, má svůj původ v **neopatrnosti** nebo **experimentování**, v jejichž důsledku dochází k požárům a výbuchům.

Kriminalitě mládeže, je pro svou nadprůměrnou frekvenci výskytu a pro svou nadměrnou trestně politickou relevanci věnována stálá pozornost. Stát proto musí z hlediska svého budoucího vývoje sociálně patologické jevy dětí a mládeže trvale sledovat a své aktivity směřovat do preventivních programů či resocializačních zásahů. Aktuálně však lze konstatovat, že ačkoliv počet specializovaných institucí pro práci s rizikovými jedinci i výdaje vynakládané na jejich provoz roste, je evidentní, že úměrně tomu neroste jejich úspěšnost a efektivita. (29)

2.3 Drogy a kriminalita

Naši znalci drogové scény odhadují, že týden života drogově závislého člověka, kupujícího drogy od dealerů, stojí asi čtyřnásobek průměrného měsíčního výdělku. Střízlivé odhady také předpokládají, že nejméně polovina těchto prostředků je opatřována kriminalitou, která je podstatným zdrojem peněz lidí závislých na drogách. V průběhu provedených kriminologických výzkumů u nás i v zahraničí, se ale nepodařilo najít přímý vztah mezi farmakologickým účinkem specifické drogy s určitým typem kriminálního deliktu. To nepřekvapuje, neboť hypotéza tohoto druhu nebere v úvahu subjektivní stránku lidského chování, tj. podmíněnost činnosti charakteristikou osobnosti toxikomana. (30)

Porušování legislativy v souvislosti se zneužíváním drog, pak můžeme rozlišovat jednak podle intenzity společenské nebezpečnosti a jednak podle souvislosti mezi spáchaným deliktem a zneužíváním drog. Podle intenzity společenské nebezpečnosti, můžeme porušování této legislativy rozdělit na dvě skupiny a to na trestné činy a přestupky. Podle typu souvislosti mezi spáchaným deliktem a zneužíváním drogy, můžeme ve smyslu současné platné právní úpravy rozlišovat :

1. drogové delikty v užším smyslu,
2. drogové delikty v širším smyslu,
3. trestnou činnost spáchanou za účelem získání prostředků k nákupu drogy,
4. trestné činy spáchané pod vlivem drogy,
5. trestná činnost páchaná na toxikomanech. (31)

Do první skupiny, tj. drogové delikty v užším smyslu lze zahrnout trestnou činnost spočívající v nedovoleném zacházení s omamnými a psychotropními látkami. Podle současné platné právní úpravy trestná následující jednání : neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, průvoz, nabídka, zprostředkování a prodej omamné a psychotropní látky. Dále je trestné opatření nebo přechovávání omamné nebo psychotropní látky a přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo prekursoru pro jiného. Mezi drogové delikty v užším smyslu můžeme zařadit i přechovávání omamné nebo psychotropní látky bez povolení v množství větším než malém. Trestná je rovněž

výroba, opatření a přechovávání předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky pro sebe nebo pro jiného nebo přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku. Pachatelé těchto drogových deliktů mohou být jednak toxikomané, ale i obchodníci s drogami, kteří se chtějí prostřednictvím jejich prodeje obohatit.

Samostatnou otázkou problematiky zneužívání drog, kterou se většina z nás zcela určitě někdy zabývala, je trestní postih za konzumaci drogy pro vlastní potřebu. Má být konzumace drogy pro vlastní potřebu trestně postižitelná? Zcela odlišné přístupy v této otázce zaujímá naše a americká trestní politika. Zatímco se u nás, nahlíží na konzumaci drogy pro vlastní potřebu jako na určitou formu sebepoškozování, které není trestné, v USA prosadily rozsáhlou kriminalizaci užívání drog, která drží ukazatel této kriminality na trvale vysoké úrovni. Přestože je zcela zřejmé, že konzumace drog může vyvolat závažně individuální a společenské důsledky, určitě bychom se setkali s různými názory. Může nám, ale někdo dát na tuto otázku „správnou“ odpověď? (32)

Do druhé skupiny, tj. drogové delikty s širším smyslu zahrnujeme trestné činy, které spočívající v šíření toxikomanie, zahrnující svádění, podporu nebo jiné podněcování a šíření jiných návykových látek než alkoholu. Smyslem trestně právní úpravy, je pak postižení jednání spočívající v šíření a zneužívání nejen omamných a psychotropních látek, ale i jiných návykových látek, jejichž běžné držení a nakládání s nimi není trestné (např. ředidla a čisticí prostředky). Pachatelé těchto deliktů jsou pak toxikomané, kteří předávají svoje zkušenosti se zneužíváním drog dalším osobám.

Třetí skupinu tvoří kriminální delikty, páchané za účelem získání finančních prostředků k nákupu drogy nebo delikty přímo směřující k získání drogy. Jejich pachatelé se dopouštějí zejména majetkové trestné činnosti a nemají zájem na tom, aby byl zjištěn skutečný motiv této trestné činnosti. Přímá souvislost mezi deliktem a získáním finančních prostředků k nákupu drogy, tak zůstává ve většině případů neodhalena. Naproti tomu se pachatelé dopouštějí trestné činnosti související s krádežemi v lékárnách, zdravotnických zařízeních a chemických provozech, kde je s ohledem na předmět útoku přímá souvislost mezi deliktem a zneužíváním drog zcela evidentní.

Další skupinou je trestná činnost, páchaná přímo pod vlivem drogy nebo v období abstinence při závislosti. Pachatelé se pak budou nejčastěji dopouštět úmyslných trestných činů zahrnujících prvky agrese, výtržnictví, přisvojení věci a porušování mravnosti. Stejně tak, se mohou dopouštět trestných činů spočívajících v tom, že budou vykonávat ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí. V těchto případech se bude pachatel dopouštět nedbalostních trestných činů obecně nebezpečné povahy s prvky ohrožujícími život a zdraví lidí nebo způsobení škody na cizím majetku.

Do páté skupiny souvislosti mezi trestnou činností a zneužíváním drog, řadíme trestnou činnost, páchanou přímo na toxikomanech. Můžeme sem zařadit trestnou činnost směřující proti svobodě a lidské důstojnosti, rovněž tak násilné a majetkové delikty, jejímiž oběťmi jsou osoby závislé na drogách. Pachatelé této trestné činnosti mohou být jednak sami toxikomané, ale také osoby, které na drogách vůbec nejsou závislí. Pro své záměry, pak ale obě skupiny pachatelů zneužijí stav toxikomana pod vlivem drogy nebo v období abstinence při závislosti. Skutečný rozsah této kriminality lze jen stěží odhadnout, neboť její oběti ji dobrovolně oznámí zcela výjimečně.

Zde bych chtěla opět připomenout, že závislost na drogách je chorobný stav, jehož průběh je ve vztahu k závislé osobě, postupně doprovázen neutěšenými sociálními změnami. Tyto se projevují zejména ve zhoršení zdravotního stavu, rozvratu obecného systému hodnot, ztrátě smyslu pro povinnost a těžkému narušení interpersonálních vztahů. Při plném rozvinutí závislosti na drogách, přestává být narkoman vůči droze svobodný, droga se pro něj stává nezbytnou součástí bez které nemůže existovat a její užívání je jediným smyslem života. Tento neutěšený stav se snaží narkoman vylepšovat novou dávkou drogy. Tento stav se na poměrně krátkou dobu vylepší, ale pomalu se zvyšuje degradace osobnosti. Jde o neustálý koloběh mezi opakovanou potřebou drogy, tendencí neustálého zvyšování její dávky a jejím obstaráním. A nutno dodat, že obstaráním za každou cenu. (33)

2.4 Tendence vývoje kriminality mládeže

Jak jsem již uvedla, kriminalita mládeže je společensky znepokojující fenomén, nejen pro odborníky zabývajícími se jeho eliminací, ale i pro širokou laickou veřejnost, která tento prvek bedlivě sleduje. Zejména v případech, kdy je zjištěn její nebývalý rozsah nebo je doprovázena brutalitou a jiným zavrženíhodným jednáním. Její spáchání, pod vlivem drogy nebo v době abstinenčních příznaků, musí být podnětem k mobilizaci všech sil, se společným cílem přijmout soubor opatření, směřujících ke zmenšení jejího rozsahu a závažnosti.

Ve své práci se zabývám otázkou vlivu narkomanie na zvyšující se podíl kriminality mládeže, kdy k upřesnění pojmu „kriminalita mládeže“ uvádím, že půjde o „kriminalitu mladistvých pachatelů“. Takovým pachatelem, je podle současné zákonné úpravy o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně ten, kdo v době spáchání činu dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Jedním z dílčích úkolů bylo určit časové období, ve kterém bude vývoj kriminality mladistvých pachatelů sledován. Jako nejvhodnější, jsem zejména z důvodu aktuálnosti, určila zpětné pětileté období od 1.1.2001 do 21.12.2005, rozděleného podle jednotlivých roků. Dalším z dílčích úkolů bylo zvolit, zda bude sledován vliv narkomanie na celkovou kriminalitu páchanou mladistvými pachateli nebo pouze na její určitý druh. Zde jsem zejména vycházela z toho, že ve sdělovacích médiích je nejčastěji frekventována násilná, majetková a mravnostní kriminalita. Ta jako nejzávažnější, nejenže zasluhuje největší pozornost odborníků, ale také přitahuje zájem laické veřejnosti. Pro zachování objektivnosti a celkového přehledu o těchto problematikách jsem usoudila, že bude sledován vliv narkomanie na celkovou kriminalitu spáchanou mladistvými pachateli.

Na základě shora uvedených skutečností, bude ve sledovaném období od 1.1.2001 do 31.12.2005 proveden rozbor celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli a rozbor kriminality spáchané mladistvými pachateli pod vlivem drog. Účelem tohoto rozboru bude zjištění, zda měla celková kriminalita spáchaná mladistvými pachateli vzestupnou tendenci, jaký měla na celkové kriminalitě podíl kriminalita spáchaná mladistvými pachateli pod vlivem drogy a zda tato kriminalita ovlivňovala vzestupnou tendenci celkové kriminality.

Výchozími údaji pro rozbor kriminality budou statistické údaje za období od 1.1.2000 do 31.12.2000, ve kterém bylo mladistvými pachateli spácháno celkem 13 507 skutků, ze kterých bylo 267 skutků spácháno pod vlivem drogy.

V prvním sledovaném období od 1.1.2001 do 31.12.200, bylo mladistvými pachateli spácháno celkem 12 913 skutků, ze kterých bylo 62 skutků spácháno pod vlivem drogy. Při porovnání s předcházejícím obdobím vyplývá, že bylo spácháno celkem o 594 skutků méně, což činí pokles o 4,3 %, dále vyplývá, že bylo spácháno o 205 skutků méně pod vlivem drogy, což činí pokles o 76,7 %.

Ve druhém sledovaném období od 1.1.2002 do 31.12.2002, bylo mladistvými pachateli spácháno celkem 10 901 skutků, ze kterých bylo 127 skutků spácháno pod vlivem drogy. Při porovnání s předcházejícím obdobím vyplývá, že bylo spácháno celkem o 2 012 skutků méně, což činí pokles o 15,5 %, dále vyplývá, že bylo spácháno o 65 skutků více pod vlivem drogy, což činí nárůst o 104,8 %.

Ve třetím sledovaném období od 1.1.2003 do 31.12.2003, bylo mladistvými pachateli spácháno celkem 9 779 skutků, ze kterých bylo 45 skutků spácháno pod vlivem drogy. Při porovnání s předcházejícím obdobím vyplývá, že bylo spácháno celkem o 1 122 skutků méně, což činí pokles o 10,2 %, dále vyplývá, že bylo spácháno o 82 skutků méně pod vlivem drogy, což činí pokles o 64,5 %.

Ve čtvrtém sledovaném období od 1.1.2004 do 31.12.2004, bylo mladistvými pachateli spácháno celkem 7 886 skutků, ze kterých bylo 22 skutků spácháno pod vlivem drogy. Při porovnání s předcházejícím obdobím vyplývá, že bylo spácháno celkem o 1 893 skutků méně, což činí pokles o 19,3 %, dále vyplývá, že bylo spácháno o 23 skutků méně pod vlivem drogy, což činí pokles o 51,1 %.

V posledním pátém sledovaném období od 1.1.2005 do 31.12.2005, bylo mladistvými pachateli spácháno celkem 7 614 skutků, ze kterých bylo 36 skutků spácháno pod vlivem drogy. Při porovnání s předcházejícím obdobím vyplývá, že bylo spácháno celkem o 272 skutků méně, což činí pokles o 3,4 %, dále vyplývá, že bylo spácháno o 14 skutků více pod vlivem drogy, což činí nárůst o 63,6 %.

Z provedeného rozboru celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli, rozboru kriminality spáchané mladistvými pachateli pod vlivem drog a statistických výstupů za sledované období od 1.1.2001 do 31.12.2005 mohu konstatovat, že celková kriminalita spáchaná mladistvými pachateli, měla v tomto období trvale sestupnou tendenci (viz příloha č. 2) a kriminalita spáchaná mladistvými pachateli pod vlivem drog, měla v tomto období převážně sestupnou tendenci (viz příloha č. 3). V souvislosti s předešlými údaji je třeba zdůraznit, že se vztahují ke známým pachatelům objasněné trestné činnosti. (34)

Jak jsem již uvedla, ve své práci se zabývám vlivem narkomanie na kriminalitu mládeže a zvláště tím, zda kriminalita spáchaná mladistvými pachateli pod vlivem drog, ovlivňuje zvyšující se podíl celkové kriminality mladistvých pachatelů. Z provedených rozborů, včetně statistických ukazatelů mohu učinit závěr, že **narkomanie nezvyšuje podíl celkové kriminality mládeže**. To z důvodu, že ve sledovaném období míra kriminality mladistvých pachatelů spáchaná pod vlivem drogy v převážné míře klesá, trvale sestupnou tendenci má i celková kriminalita mladistvých pachatelů.

2.5 Dílčí závěr

Kriminalita mládeže se během minulého desetiletí, se stala běžným jevem našeho každodenního života, její příčiny můžeme členit do dvou kategorií. K první z nich patří příčiny vnitřní, spojené přímo s osobou delikventa, kam můžeme zařadit faktory tkvící ve zděděných a vrozených vlastnostech jedince, dále jeho fyzické konstituci a zdravotním stavu. Do druhé kategorie patří příčiny vnější, související se sociálním prostředím v němž jedinec žije a komunikuje, kam řadíme disfunkční rodinu, změnu opatrovnických vztahů v průběhu dětství a dospívání, problémy související se školní docházkou a nevhodné trávení volného času.

Tato kriminalita má své specifické prvky, ve kterých se výrazně odlišuje od kriminality páchané dospělými pachateli. Tyto odlišnosti jsou dány psychickým a somatickým stupněm vývoje, zkušenostmi a motivy k páchání kriminality. Mezi tyto specifické prvky patří zejména živelné páchání trestné činnosti pod vlivem momentální situace, nedostatečná plánovitost a příprava ke spáchání trestné činnosti. volba špatného času spáchání deliktu včetně nedokonalé a nedostatečné přípravy nástrojů.

Mladiství pachatelé po sobě zanechávají zjizvené a zajištěné stopy trestné činnosti, nevěnují pozornost nutnosti rychlého ukrytí odcizené věci, se svými činy se chlubí na veřejnosti nebo ve společnosti svých vrstevníků. Kriminalita mládeže je také doprovázena neadekvátností jejich jednání, která se projevuje ve snaze dosáhnout svého cíle společensky nepřijatelnými prostředky, dále neúměrnou tvrdostí a vandalismem, spočívajícím v bezdůvodném a obtížně pochopitelném ničení předmětu útoku a brutalitou násilí vůči lidem.

Důležitými prvky směřujícími ke kriminalitě mládeže, je neochota mladých lidí k uspokojení svých potřeb na pozdější vhodnou dobu nebo se některých svých potřeb zcela vzdát, přičemž předmět útoku bývá určen jiným hodnotovým systémem než u dospělých. Pro mladistvé pachatele je dále někdy zcela důležitější samotné provedení takového jednání než samotný zisk, neboť si chce potvrdit své schopnosti, rovněž tak může jít pachateli o zažití dobrodružství nebo prosazení a získání uznání ve skupině svých vrstevníků.

Specifický prvek kriminality mládeže souvisí se somatickými znaky pachatele, kdy je trestná činnost páchána za účelem osvědčení svých fyzických sil a dovedností. Naše mládež, má také převážný podíl na anonymních telefonátech, oznamujících uložení výbušnin ve škole. Také se podílí na různých formách psychického a fyzického týrání tzv. šikaně, nebo se sdružují v různých extremistických hnutích a tam se dopouštějí protispolečenských jednání z rasistických a nacionalistických pohnutek. Dalším ze specifických prvků trestné činnosti mládeže, má svůj původ v neopatrnosti nebo experimentování, v jejichž důsledkům dochází k požárům a výbuchům.

Mezi kriminalitou a drogovými závislostmi, můžeme najít tyto souvislosti. První z nich, bude v tzv. užším smyslu, spočívající v nedovoleném zacházení s omamnými a psychotropními látkami, druhá z nich bude v tzv. širším smyslu, znamenající šíření toxikomanie verbální formou. Další souvislostí je trestná činnost páchaná za účelem získání prostředků k nákupu drogy, trestná činnost páchaná pod vlivem drogy nebo v období abstinence při drogové závislosti a trestná činnost páchaná na toxikomanech.

Samostatnou otázkou problematiky zneužívání drog, je trestní postih za jejich konzumaci pro vlastní potřebu. Zcela odlišné přístupy v této otázce zaujímá česká a americká trestní politika. Naše legislativa nahlíží na konzumaci drogy pro vlastní potřebu jako na určitou formu sebepoškozování, které není trestné. Na rozdíl od USA, kde byla kriminalizace užívání drog pro vlastní potřebu prosazena. I když je konzumace drog spojena se závažnými důsledky, zcela jistě bychom se v této otázce setkali s různými názory.

K otázce vlivu narkomanie na kriminalitu mládeže a zvláště jejího vlivu na zvyšující se podíl celkové kriminality mládeže, byly provedeny v časovém období od 1.1.2001 do 31.12.2005 rozbor celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli a rozbor kriminality spáchané mladistvými pachateli pod vlivem drog. Z provedených rozborů a statistických výstupů můžeme konstatovat, že **narkomanie nezvyšuje podíl celkové kriminality mládeže**. To z důvodu, že ve sledovaném období míra kriminality mladistvých pachatelů spáchaná pod vlivem drogy v převážné míře klesá a trvale sestupnou tendenci má i celková kriminalita mladistvých pachatelů. **Tyto údaje se vztahují ke známým pachatelům objasněné trestné činnosti.**

3. Význam výchovy v systému prevence

3.1 Rodina jako základní výchovný činitel

Individualita osobnosti člověka, je utvářena pod vlivem různých činitelů, kdy záměrné působení na děti a mládež nazýváme výchovou. Cílem výchovy je formování kladných rysů osobnosti, které jsou z hlediska společenských potřeb žádoucí. Klíčovou roli má při výchově dětí a mládeže rodina, na výchovné prostředí rodiny navazuje škola a činnost dětí a mládeže ve volném čase.

Základní sociální jednotkou a nejdůležitějším výchovným činitelem, bezprostředně ovlivňujícím formování osobnosti mladého člověka, je bezpochyby rodina. Působením rodičů a členů rodiny, si jedinec v celém průběhu dětství a dospívání osvojuje zejména užívání mateřského jazyka, utváří mravní a estetické zásady, přejímá vzory chování, vytváří kladný vztah k práci a učí se vážit práce druhých. Na druhou stranu je jedinci v rodinném prostředí umožněno nacházet prostor k uspokojení svých vlastních potřeb, volit si své záliby a trávit volné chvíle, osvojovat získané zkušenosti a upevňovat psychické zdraví. Tímto způsobem dochází v průběhu dětství a dospívání k utváření kladného vztahu mladého člověka k základním společenským principům a hierarchii hodnot, citovosti, morálce, vztahům k ostatním lidem, smyslu pro odpovědnost apod. Právě v těchto aspektech, může rodina přispět specifickým podílem k výchově dětí a mládeže a žádná instituce jí nemůže plně nahradit. (35)

Rodina dále musí svým vlivem působit na správné utváření lidského profilu všech svých členů, neboť společným soužitím se všichni její členové postupně utvářejí. Rodina má mladého člověka připravovat na chování v určitých situacích a odolávat různým společenským svodům. Pokud jedinec doma vidí řád, rozdělení úloh při plnění běžných domácích činností a podání pomocné ruky, vytvoří si vlastní představu o tom, jak by měla fungovat celá společnost. Jestliže pak před ním vyvstanou společenské problémy, podaří se mu je na základě správné rodinné výchovy překonávat. Rodina je v současné společnosti základním „stavebním prvkem“, od rodiny je očekáván z hlediska rozvoje osobnostních kvalit jejich členů, pozitivní přínos.

Dříve, kdy rodiny spolu trávili více času, byly rodinné systémy i vazby stabilnější. Zkušenosti týkající se výchovy dětí se předávaly z jednoho pokolení na druhé, což dnes v důsledku zásadních společenských a ekonomických proměn ve většině rodin chybí. Na základě těchto proměn došlo i ke změně hodnotového systému a některé nemateriální hodnoty, mezi něž bezesporu patří rodinné vztahy, bývají podceňovány nebo jsou zcela opomíjeny. Spousta rodičů si v dnešní době neuvědomuje, že s dítětem musí strávit určitý čas, protože to dítě ke svému rozvoji potřebuje. Dítěti nemusí kupovat drahé věci, ale musí si s ním povídat, musí si s ním hrát a musí reagovat na to, co mu dítě říká a co dělá.

Dnešní děti a mládež, jsou ale vystaveny více než v minulosti tlakům na dokonalou adaptaci, které přicházejí z mnoha stran a nejsou nikdy dokonale koordinovány. V současném společenském prostředí, vyžadujícím velkou míru konformity, se proto každá dispoziční odchylka od psychické nebo fyzické normy může stát vážným problémem. Jestliže pak není rodič schopen přistupovat k takovému jedinci se zvláštními ohledy, může mít tato skutečnost bezprostřední vliv na jeho případné společenské selhání. (36)

Jestliže není zachováno správné fungování rodiny, jsou zde dány první předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Kriminologické výzkumy potvrzují, že mladiství pachatelé trestné činnosti se rekrutují převážně z rodin s kriminální zátěží členů rodiny, dále z rodin rozvrácených, sociálně slabých, rodin se závislostí rodičů na alkoholu nebo drogách nebo rodičů lhostejných k výchovným problémům jedince. Ač se to zdá nepochopitelné, mnozí rodiče vytvářejí pro své děti prostředí deformované a proto nevhodné. Láskyplné prostředí je ideál, se kterým se bohužel nemůžeme v žádné rodině setkat. (37)

Tyto výzkumy, ale naopak nepotvrdili obecně tradovanou hypotézu, že z celkového zastoupení mladistvých pachatelů trestné činnosti, jich čím dál ve větší míře přibývá z rodin společensky výše postavených. V těchto rodinách postrádá jedinec rodičovský citový vztah a nezájem rodičů o jeho radosti a problémy. Tato situace bývá vlastní pracovně zaneprázdněným rodičům, i když jejich dítě po materiální stránce vůbec nestrádá

3.2 Školní výchovné prostředí

Neoddělitelnou součástí výchovně vzdělávacího procesu dětí a mládeže, je velmi významná školní výchova. Škola bývá po rodině první formální skupinou, se kterou se jedinec setkává, představuje širší a složitější kolektiv, ve kterém si děti rozvíjejí mravní a morální zásady osvojené v průběhu rodinné výchovy. Na školní výchovu je kladeno mnoho požadavků. Škola by měla děti nejen připravovat na budoucí práci, ale také vychovávat k občanské angažovanosti, být nápomocna při osvojování morálních norem, smyslu pro odpovědnost a rozvíjet správné mezilidské vztahy.

V rámci kritiky školských postupů, se ozývají také hlasy k uvolnění výchovných poměrů zavedením „volné“ výchovy bez hranic a řádu, která se stala módou v některých západních zemích. Ta, jak se ukázalo nečiní lidi o nic šťastnějšími, ale mnohým z nich naopak životní jistotu snižuje. Proto je vhodné nechat mluvit i ty výchovné pracovníky, kteří podporují osvojení vnitřní kázně jako důležitého základu vztahů k druhým lidem. A tak nadále platí, že pro děti je zdravé, když mají jasné vědomí o tom, že něco se smí a něco nesmí, něco se musí a něco se může a o něčem, že se dá diskutovat.

Kázeň a poslušnost, jsou proto základem budoucích odpovědných a ukázněných vztahů k druhým a plnění celospolečenských úkolů. Zcela nezastupitelný je ve školní výchově také osobní vliv příklad pedagoga, od nichž se právem očekává, že svými osobnostními rysy a jednáním bude poskytovat příklady vhodného chování. Učitelské povolání by měl zastávat především ten, kdo je vyrovnán sám se sebou, je lidsky zralou osobností a je nositelem přirozené autority. (38)

Stejně tak jako výchovné problémy v rodině, mohou být prohřešky proti školnímu řádu zárodkem pozdějšího delikventního chování dětí a mládeže. Častým důvodem takového chování bývá skutečnost, že v průběhu školní výchovy, může u některých jedinců docházet k pozbývání významu kladného vztahu a solidarity ke svým spolužákům.

V tomto momentě si začínají někteří jedinci vytvářet své „vlastní skupiny“, které se vyznačují ve vztahu k ostatním spolužákům určitým asociálním způsobem chování, hraničícího s delikvencí. V těchto případech, musí škola zcela zjevným způsobem

podobnému jednání zabránit, dotyčným jedincům připomenout žádoucí pravidla chování a objasnit hranice, které nelze za žádných okolností překračovat.

Velmi významnou skutečností, ovlivňující úspěch vzdělávacího procesu ve školních zařízeních, je vzájemný vztah školy a rodiny. Škola musí být pro rodiče žáků zcela otevřenou institucí, kdy poukazuje zejména na svoje tradice, výchovně – vzdělávací cíle, možnosti uplatnění jejich absolventů a způsoby uplatnění rodičů na provozu školy.

Na druhé straně zde musí být ochota rodičů ke spolupráci, neboť pouze dobré vztahy mezi školou a rodinou, mohou úspěšně vyřešit mnohé problémy. Počátek budování kladného vztahu mezi školou a rodinou, bývá uskutečňován začátkem školního roku. Již předtím, by měli rodiče probouzet v dítěti o školu zájem, udržovat v dítěti touhu po učení a starat se o to, aby mohlo dobře plnit svoje školní povinnosti.

Rodičům bývají zasílány informační materiály, týkající se zejména časového plánu vyučování a rozsahu jednotlivých druhů učiva, dále členů vedení školy a dalšího pedagogického sboru, úředních hodin v nichž jsou členové vedení nebo pedagogického sboru k dispozici rodičům a rovněž tak neodmyslitelná kontrola docházky a způsoby omlouvání absence. Před začátkem a v dalším průběhu školního roku, jsou konány např. dny otevřených dveří, kde jsou rodičům představeny a sami se mohou blíže seznámit s uskutečňovanými školními projekty. V rámci vztahu školy a rodiny, jsou dále uskutečňovány konference rodičů a pedagogického sboru, při nichž se účastníci mohou zabývat chováním nebo přístupem k učení konkrétního dítěte. (39)

Pokud bych měla sama zhodnotit míru vzájemných vztahů mezi školou a rodinou tak se domnívám, že v převážné míře není ze strany rodičů jejich význam v plné míře doceněn. Důvodem mojí domněnky je skutečnost, že dnešní uspěchaná doba nutí převážnou část rodičů věnovat více času profesní dráze, než potřebám svých vlastních dětí. Někteří rodiče spoléhají na to, že pedagogický pracovník včas rozpozná problémové dítě a v případě zjištění sociálně patologického jevu zabezpečí jejich informovanost, seznámí je s postojem školy a doporučí preventivní strategii. Školní výchovu, pak tyto rodiče chápou jako instituty nahrazující rodinnou výchovu. Do výchovně vzdělávacího procesu ve školních zařízeních, je proto bezpodmínečně nutné také zapojit rodiče, neboť dobré vztahy mezi školou a rodinou mohou úspěšně vyřešit mnohé problémy.

3.3 Mládež a volný čas

Společensky a sociálně nežádoucí jevy, tvoří širokou škálu problémů, které jsou zejména ve výchovném procesu dětí a mládeže výrazným rizikem. Jedním z důležitých prvků strategie prevence těchto jevů, je uspokojivé začlenění mladé generace do kvalitní realizace jejich volného času. Jeho cílem je smysluplné a racionální využití ve prospěch svého rozvoje. Jedná se o složitý a dlouhodobý proces, který není všemocnou zárukou úspěchu v prevenci sociálně patologických jevů. Účelné trávení volného času je nedílnou součástí výchovně vzdělávacího procesu dětí a mládeže, který má svoji nezastupitelnou úlohu. (40)

Volný čas můžeme charakterizovat jako čas, v němž si jedinec může svobodně zvolit jakou činnost chce vykonávat. Jeho základním rysem je dobrovolnost a člověk dělá v jeho průběhu takovou činnost, která mu přináší zábavu, odpočinek nebo rozvíjí jeho tělesné a duševní schopnosti. Pokud se zaměříme na volný čas z hlediska jeho významu pro děti a mládež, stejně tak jako rodinná a školní výchova hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci. Volný čas navazuje na rodinnou a školní výchovu, přičemž může být způsob jeho využití zpětným impulsem, na který může rodina nebo škola navázat.

Důležitým prvkem strategie prevence společensky a sociálně nežádoucích jevů, jsou volnočasové programy dětí a mládeže. Při tvorbě koncepcí těchto programů, je důležité jejich naplnění aktivitami, při nichž budou využity všechny funkce volného času, mezi které patří funkce výchovná, vzdělávací, sociální a preventivní. Jejich účelem je především zajištění kladného formování osobnosti jedince, odpočinku a načerpání sil, vyrovnání stresů a napětí, uspokojení osobních potřeb, osvojení si společenských hodnot a předcházení sociálně patologickým jevům. (41)

Jestliže dokáže společnost zabezpečit kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, může tím do určité míry, kompenzovat případné nedostatky školského systému a rodinného prostředí. Zcela dominantní postavení k osvojení aktivit ve volném čase má rodina, která ovlivňuje dítě nejen tím jak na něj působí, ale zejména svým každodenním životem. Řada rodičů nabízí svým dětem spoustu věcí, ale nedbá na volný čas dětí, nebo na to, co děti ve volném čase dělají a s kým. Řada rodičů nemůže z důvodů finančních, časových apod. nabídnou dětem v oblasti volného času příliš mnoho, někteří to zase nepokládají za důležité.

Současný stav využívání volného času dětmi a mládeží není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit. Pro značnou část dětí a mládeže je důležité, aby se bavila bez vynaložení jakékoliv námahy. Těžištěm volného času se tak stalo sledování televize, kdy se hrdinové akčních filmů, ale i kreslených pohádek chovají vůči druhým agresivně. Přitom nejsou zobrazovány důsledky násilného chování nebo se zobrazují s menší mírou než odpovídá skutečnosti. Obraz života, který je takto zprostředkován je značně deformovaný, není v nich vidět bolest, poškození oběti, dlouhodobé emoční a materiální důsledky násilného chování.

Za sledováním televize můžeme pokračovat v hraní počítačových her, poslechu reprodukované hudby, četbě časopisů, schůzkami s přáteli, návštěvami diskoték, restauračních zařízení, bloudění po ulicích a nicnedělání. Významné místo ve volném čase dětí a mládeže zaujímají aktivity spojené s komunikačními a informačními technologiemi, kdy jsou některými skupinami masivně využívány zejména mobilní telefony a internet. Jako závažným se jeví mizení podílu volného času, který by mládež věnovala sportovní činnosti, účasti v zájmových kroužcích, fyzické aktivitě spojenou s prací nebo vzděláváním.

Tento trend může mít celospolečenský dopad, protože moderní civilizační procesy charakterizuje provázanost ekonomiky, vzdělanosti, vědy a kultury. V souhrnu můžeme říci, že vývoj hodnotových orientací a volnočasových aktivit mládeže, nevykazuje z hlediska výchovných a vzdělávacích cílů příliš povzbudivé reakce. Tento vývoj je potřebné neustále sledovat a ukazovat na jeho kritická místa. (42)

Ať už si každý jedinec zvolí jakoukoliv formu trávení volného času, je důležité vědět, jakým způsobem je tento čas dětmi a mládeží využíván. Výzkumy ukazují, že pokud není volný čas dětí a mládeže vyplněn užitečným způsobem, může být tato skutečnost jedním z rizikových činitelů delikventního chování. Mladá generace bez životních zkušeností bývá v rámci procesu socializace náchylná se ztotožněním negativních životních hodnot a snadněji inklinuje k asociálnímu chování. Je pravdou, že v rámci trávení volného času bývá jedinci dopřána určitá míra volnosti. Současně mu ale musí být známa hranice volnosti, které by neměla být v žádném případě překročena.

Proto musí být v rámci trávení volného času dětí a mládeže zachována určitá míra rodičovského dohledu, který má zcela prokazatelnou souvislost v předcházení delikventního chování jedince. Je zcela pochopitelné, že míra tohoto dohledu se bude lišit podle konkrétních podmínek za jakých bude jedinec volný čas trávit. Jeho rozdílnost bude spočívat zejména tehdy, jestliže jedinec bude svým rodičům tzv. na očích a budou mít možnost se o jeho činnosti kdykoliv sami přesvědčit nebo bude jedinec trávit volný čas mimo dosah svých rodičů, kteří budou o způsobu průběhu zprostředkovaně seznámeni. V tomto druhém případě si musí být jedinec zcela vědom toho, že jeho rodiče budou o všech podstatných skutečnostech, majících případný vliv na způsob trávení volného času informováni.

Rodičům by tak mělo být zejména známo to co jejich dítě ve volném čase dělá, s jakými kamarády se stýká, kde se bude zdržovat a kdy se vrací domů, v jakém je fyzickém a psychickém stavu, jaký bývá stav a vzhled jeho oblečení apod. Trávení volného času dětmi a mládeží musí být tedy účelné a pokud možno v nejvyšší míře kontrolovatelné. Jestliže nebudou tyto podmínky splněny, je zde větší pravděpodobnost toho, že se jedinec dopustí delikventního chování nebo je bude opakovat. Zabezpečení účelnosti a kontroly trávení volného času dětí a mládeže, může být za určitých okolností problematické. Pokud budeme těmto dvěma podmínkám věnovat pozornost, můžeme následně očekávat, že se nám vynaložené úsilí a starosti ve výchově jedince pozitivně odrazí. Způsob využívání volného času, je ukazatelem životního stylu, volný čas je také důležitou hodnotou, které lidé přisuzují různý význam. Optimální stavem ale bude uvést sféru povinností a sféru volného času do rovnováhy. (43)

3.4 Dílčí závěr

Je zcela nepochybné, že problematika drogových závislostí a kriminalita mládeže, se svým způsobem může dotknout každého občana naší republiky. Současné pojetí preventivní politiky proto staví na expertním přístupu, významně rozšířeného především o analytickou, vyhodnocovací i prognostickou činnost. Na rozdíl od represivních metod, koncipovaných zejména v rámci trestní politiky, je využíváno především metod nerepresivních, na nichž se podílí široká škála veřejných institucí, soukromých subjektů a občanů. Jako účinná strategie směřující k předcházení těchto jevů, je zcela jistě kvalitní rodinná a školní výchova, doplněná účelným trávením volného času dětí a mládeže.

K nejdůležitějšímu výchovnému činiteli, bezprostředně ovlivňujícím formování osobnosti mladého člověka patří rodina. V rámci správné rodinné výchovy dochází k utváření kladného vztahu mladého člověka k základním společenským principům a hierarchii hodnot, citovosti, morálce, vztahům k ostatním lidem a smyslu pro odpovědnost, čímž je utvářen správný lidský profil. V rámci rodinné výchovy, je mladý člověk je také připravován na chování v určitých mezních situacích a odolávání různým společenským svodům. Toto jsou aspekty, kterými může rodina přispět svým specifickým podílem k výchově dětí a mládeže a žádná instituce jí nemůže plně nahradit. Rodina je v současné společnosti základním „stavebním prvkem“, kdy je od rodiny očekáván z hlediska rozvoje osobnostních kvalit jejich členů, pozitivní přínos.

Při pohledu na současnou rodinu vidíme, že v důsledku zásadních společenských a ekonomických proměn, došlo i ke změně hodnotového systému. Některé nemateriální hodnoty, mezi něž bezesporu patří rodinné vztahy, bývají podceňovány nebo jsou zcela opomíjeny. Proto, aby byla zachována správná funkce rodiny i do budoucna je potřebné, aby rodiny spolu trávili více času, rodiče se ve větší míře věnovali výchově svých dětí a tyto zkušenosti předávali z jednoho pokolení na druhé. Jestliže není zachováno správné fungování rodiny a zabezpečena správná rodinná výchova, je zde první předpoklad vzniku kriminogenního prostředí, ze kterého se mohou rekrutovat mladiství pachatelé trestné činnosti.

Další neoddělitelnou součástí výchovně vzdělávacího procesu dětí a mládeže, je školní výchova. Škola představuje širší a složitější kolektiv, ve kterém si děti rozvíjejí mravní a morální zásady osvojené v průběhu rodinné výchovy. Škola připravuje děti na budoucí práci, vychovává k občanské angažovanosti, je nápomocna při osvojování morálních norem, smyslu pro odpovědnost a rozvíjení správných mezilidských vztahů. V rámci kritiky školských postupů, se ozývají také hlasy k uvolnění výchovných poměrů zavedením „volné“ výchovy bez hranic a řádu. Proto je vhodné nechat mluvit i ty výchovné pracovníky, kteří podporují osvojení vnitřní kázně jako důležitého základu vztahů k druhým lidem. A tak nadále platí, že pro děti je zdravé, když mají jasné vědomí o tom, že něco se smí a něco nesmí, něco se musí a něco se může a o něčem, že se dá diskutovat.

Skutečností ovlivňující úspěch vzdělávacího procesu ve školních zařízeních, je vzájemný vztah školy a rodiny. Škola musí být pro rodiče zcela otevřenou institucí, kdy poukazuje zejména na svoje tradice, výchovně – vzdělávací cíle, možnosti uplatnění jejich absolventů a způsoby uplatnění rodičů na provozu školy. Na druhé straně zde musí být ochota rodičů ke spolupráci, neboť pouze dobré vztahy mezi školou a rodinou, mohou úspěšně vyřešit mnohé problémy. V současné době není význam těchto vztahů mezi školou a rodinou, zejména ze strany některých rodičů v plné míře doceněn. Dnešní uspěchaná doba nutí převážnou část rodičů věnovat více času profesní dráze, než potřebám svých vlastních dětí, kdy školní výchovu chápou jako institut nahrazující rodinnou výchovu. Zapojení rodičů do výchovně vzdělávacího procesu ve školních zařízeních, je proto bezpodmínečně nutné, neboť dobré vztahy mezi školou a rodinou pomůžou vyřešit mnohé problémy.

Společensky a sociálně nežádoucím jevům dětí a mládeže, můžeme uspokojivě předcházet začleněním mladé generace do kvalitní realizace jejich volného času, jehož náplní bude smysluplné a racionální využití ve prospěch vlastního rozvoje. Volný čas je nedílnou součástí výchovně vzdělávacího procesu dětí a mládeže, v němž si jedinec může svobodně zvolit jakou činnost chce vykonávat. Pokud se zaměříme volný čas z hlediska jeho významu pro děti a mládež, tak tento navazuje na rodinnou a školní výchovu, přičemž může být způsob jeho využití zpětným impulsem, na který může rodina nebo škola navázat.

V současném stavu využívání volného času dětmi a mládeží, se prohlubuje pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit. Pro značnou část dětí a mládeže, je těžištěm volného času sledování televize, poslech reprodukované hudby, návštěvy diskoték, bloudění po ulicích a nicnedělání, významné místo také zaujímají aktivity spojené s mobilními telefony a internetem. Závažným jevem je snížení podílu volného času, který by mládež věnovala sportovní činnosti, účasti v zájmových kroužcích, fyzické aktivitě spojenou s prací nebo vzděláváním. V souhrnu můžeme říci, že tento trend nevykazuje z hlediska výchovných a vzdělávacích cílů příliš povzbudivé reakce.

Nad činností vykonávanou ve volném čase, musí být také zachována určitá míra rodičovského dozoru, neboť mladá generace bývá náchylná se ztotožněním negativních životních hodnot a snadněji inklinuje k asociálnímu chování. Rodičům by měli vědět co jejich dítě ve volném čase dělá, s kým se stýká, kdy a v jakém stavu se vrací domů. Volný čas je důležitou hodnotou, které lidé přisuzují různý význam. Optimální stavem ale bude uvést sféru povinností a sféru volného času do rovnováhy.

Závěr

Ve své práci jsem poukázala na dva palčivé okruhy sociálně patologických jevů, kam bezesporu patří zneužívání drog a kriminalita mládeže, společensky velmi citlivě vnímaná témata. Jako závažnější z nich bude zcela jistě problematika drog, neboť dnes ve světě neexistuje stát, který by nebyl zneužíváním drog zasažen. Drogy v celém světě devastují rodiny i jednotlivce, duševní a fyzické zdraví lidské populace. Jak se situace v oblasti zneužívání drog za posledních patnáct let vyvíjela, je možno zjistit téměř každý den ze stránek novin nebo sdělovacích médií. Setkáváme se s informacemi o stoupajícím počtu osob závislých na drogách, snižování věkové hranice uživatelů drog, vysokém podílu závislých osob na těkavých látkách, trestné činnosti s tímto jevem spojené a podobně. Ve srovnání se světem nezůstala česká drogová scéna pozadu, jelikož se zneužívání drog rozmohlo prakticky do všech měst a obcí republiky a mezi všechny vrstvy obyvatelstva. V návaznosti na tento stav se každým rokem zvyšuje počet kapacit zdravotnických zařízení k léčbě drogových závislostí, vznikají léčebně kontaktní centra a poradny. V souvislosti s trestnou činností páchanou pod vlivem drog vznikají specializovaná policejní pracoviště a oddělení vězeňských zařízení, tento nepříznivý stav si vynucuje stále větší příděl peněz ze státního rozpočtu. O problém zneužívání drog a způsob jeho řešení, se člověk začíná zajímat až tehdy, jestliže se jej osobně dotkne. Tito lidé si ale musí uvědomit, že náklady na specializovaná zdravotnická zařízení a pracoviště státní správy, jsou hrazeny z odvodů jeho mzdy. Nejedná se o malé finanční prostředky, a tak by se měli tito lidé zajímat o to, jak účelně jsou vynakládány a jakých výsledků bylo dosaženo. Z rozboru dosavadního vývoje české drogové scény můžeme očekávat, že se bude i nadále zvyšovat počet drogově závislých osob bez rozdílu věkové hranice, a také výše vynaložených nákladů na léčbu drogových závislostí.

Stejně tak jako problematika zneužívání drog, se součástí našeho každodenního života stala kriminalita mládeže. Podobně jako předchozí společenský problém procházela určitým vývojem, kdy se z převážně nahodilého jednání bez přípravy, změnila v promyšlenou činnost. Větší část kriminality mládeže je soustředěna zejména do větších měst, s vysokou anonymitou a migrací osob. Obyvatelé a majetek těchto

větších městských aglomerací jsou ohroženy zejména pouliční kriminalitou, kam můžeme zahrnout převážně drobné krádeže a poškozování majetku. Na druhé straně se, ale v oblasti pouliční kriminality můžeme setkat i se závažnou trestnou činností s prvky agresivity a brutality, kam patří ublížení na zdraví a loupeže. Mládež se rovněž tak podílí na trestné činnosti související se školní výukou a ubytováním na domovech mládeže, kdy se jedná o anonymní telefonické výhrůžky o uložení výbušnin ve školách a dále o různé formy násilností, tzv. šikanu. Kromě této klasické kriminality, ale nesmíme opomenout trestnou činnost páchanou z rasistických a nacionalistických pohnutek, trestnou činnost svěřenců výchovných ústavů, která je páchána převážně na útěku z výchovných zařízení a trestnou činnost spojenou s výrobou a distribucí různých omamných a psychotropních látek. Současně bych chtěla poukázat na skutečnost, že s kriminalitou mládeže souvisí další negativní sociální prvek, kterým je zapojení nejen mladistvých osob, ale vědomé a účelové zapojení trestně neodpovědných jedinců do organizovaných zločineckých skupin. Nezletilí pachatelé trestné činnosti mívají k jejímu organizátorovi stojícímu v pozadí zpravidla úzkou sociální vazbu. Po „řádném poučení“ nezletilého pachatele, jak si má v případě zadržení počínat, je prokazování trestní odpovědnosti takového organizátora prakticky nemožné.

Vlivem drogových závislostí na míru kriminality mládeže jsem se zabývala ve své práci. Ověřovala jsem, zda kriminalita spáchaná mladistvými pachateli pod vlivem drog, ovlivňuje podíl celkové kriminality mladistvých pachatelů. Ke zjištění tohoto cíle, byl ve sledovaném období od 1.1.2001 do 31.12.2005 proveden rozbor celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli a rozbor kriminality spáchané mladistvými pachateli pod vlivem drog. Ze statistických výstupů jsem mohla konstatovat, že celková kriminalita spáchaná mladistvými pachateli měla v tomto období trvale sestupnou tendenci a kriminalita spáchaná mladistvými pachateli pod vlivem drog, měla v tomto období převážně sestupnou tendenci. Z provedených rozborů, včetně statistických ukazatelů mohu učinit závěr, že **narkomanie nezvyšuje podíl celkové kriminality mládeže**. To z důvodu, že ve sledovaném období míra kriminality mladistvých pachatelů spáchaná pod vlivem drogy v převážné míře klesá, trvale sestupnou tendenci má i celková kriminalita mladistvých pachatelů. V souvislosti s těmito závěry je potřeba zdůraznit, že se vztahují ke známým pachatelům objasněné trestné činnosti, znalostí údajů latentní kriminality pod vlivem drog, bychom zřejmě dospěli ke zcela jiným závěrům.

Dále jsem naznačila, že těmto dvěma problémům lze předcházet kvalitní rodinnou a školní výchovou, doplněné účelným trávením volného času dětí a mládeže. Při pohledu na některé současné rodiny, ale zjistíme, že v důsledku zásadních společenských a ekonomických proměn, došlo k podcenění nebo opomíjení rodinných vazeb a vztahů, jakožto důležitého hodnotového systému. Pro zachování správné funkce rodiny je potřebné, aby rodiny spolu trávili více času a rodiče se ve větší míře věnovali výchově svých dětí. Pokračováním výchovného procesu dětí je školní výchova, spočívající v rozvíjení mravních a morálních zásad osvojených v průběhu rodinné výchovy, přípravě na budoucí práci, smyslu pro odpovědnost a rozvíjení správných mezilidských vztahů. Význam školní výchovy můžeme vyzdvihnout zvláště v dnešní době, kdy převážná část rodičů věnuje většinu času profesní dráze, než potřebám svých vlastních dětí. Její úspěch také závisí na dobrých vztazích školy a rodiny, které pomohou vyřešit mnohé problémy. Zapojení rodičů do výchovně vzdělávacího procesu ve školních zařízeních, je proto bezpodmínečně nutné. Kromě rodinné a školní výchovy nesmíme zapomínat na volný čas dětí a mládeže, v němž si jedinec může svobodně zvolit jakou činnost chce vykonávat. U převážné většiny mládeže se ale prohlubuje pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit, kdy je těžištěm jejich volného času sledování televize, poslech reprodukováné hudby, návštěvy diskoték, bloudění po ulicích a nicnedělání. Závažným jevem je snížení podílu volného času věnovaného sportovní činnosti nebo fyzické aktivitě spojenou s prací. Tento trend nevykazuje z hlediska výchovných cílů příliš povzbudivé reakce. Zde bych chtěla ale zdůraznit, že k nejdůležitějším výchovným činitelům patří rodina, která připravuje děti a mládež na chování v určitých mezních situacích a odolávání různým společenským svodům, kam můžeme zneužívání drog a kriminalitu mládeže zcela jistě zařadit. Právě toto jsou aspekty, kterými může rodina přispět svým specifickým podílem k výchově dětí a mládeže a žádná instituce jí nemůže plně nahradit.

Bakalářská práce poukázala na drogovou závislost a kriminalitu mládeže, jako dva nežádoucí společenské jevy. Základní podmínkou jejich předcházení je důkladná analýza s následnou realizací souboru opatření, směřujících na dotčené skupiny obyvatel. Tyto soubory opatření také musí vycházet z kvalitní rodinné a školní výchovy, včetně účelného trávení volného času dětí a mládeže, kdy se taková prevence zcela jistě vyplatí.

Resumé

Bakalářská práce na téma „**Vliv narkomanie na zvyšující se podíl kriminality mládeže**“, poukazuje v obecné rovině na dva celospolečenské problémy, kterými jsou závislost na drogách a kriminalita mládeže. V této práci se zabývám vlivem drogových závislostí na míru kriminality mládeže s cílem ověřit, zda kriminalita spáchaná mladistvými pachateli pod vlivem drog, ovlivňuje zvyšující se podíl celkové kriminality mladistvých pachatelů. Současně zde poukazuji na možnou prevenci těchto jevů, spočívající v kvalitní rodinné a školní výchově, doplněné účelným využitím volného času dětí a mládeže.

Práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole se věnuji počátkům zneužívání drog v naší republice od skončení první světové války, dále na období před druhou světovou válkou a protektorátu, až k šedesátým létům minulého století. Také se zde věnuji velkému mezníku ovlivňujícímu zásadním způsobem českou drogovou scénu, kterým byl přelom osmdesátých a devadesátých let. V důsledku tzv. otevření hranic bylo umožněno našim narkomanům zneužívání syntetických drog dovážených ze zemí západní Evropy. Opačným směrem začal být vyvážen český pervitin nebo technologie sloužící k jeho výrobě. Dále jsem zmínila období od vzniku samostatné České republiky do konce devadesátých let, kdy došlo k přijetí nové trestně právní legislativy, přísněji postihující problematiku zneužívání drog. Také jsem zde charakterizovala současnou českou drogovou scénu a pro laickou orientaci, uvedla v obecné rovině nejčastěji zneužívané drogy a jejich účinky. V závěru první kapitoly poukazuji na vznik a průběh drogových závislostí, včetně jejich nejčastějších rizikových faktorů, dále na osobnost a varianty chování drogově závislých osob.

Vnitřními příčinami kriminality mládeže spojené přímo s osobou delikventa a následně vnějšími příčinami kriminality mládeže, souvisejícími se sociálním prostředím v němž jedinec žije a komunikuje se zabývám ve druhé kapitole. Dále poukazuji na specifické prvky, ve kterých se kriminalita mládeže odlišuje od kriminality páchané dospělými pachateli. Tyto jsou odlišnosti popsány z hlediska psychického a somatického stupně vývoje, zkušenostmi a motivy k páchání kriminality. V této kapitole jsem uvedla souvislosti mezi kriminalitou a drogovými závislostmi, spočívající

v nedovoleném zacházení s omamnými a psychotropními látkami, šíření toxikomanie verbální formou, páchaní trestné činnosti za účelem získání prostředků k nákupu drogy, páchaní trestné činnosti pod vlivem drogy nebo v období abstinence při drogové závislosti a páchaní trestné činnosti na toxikomanech. Samostatnou otázkou této problematiky na kterou zvláště poukazují, jsou zcela odlišné přístupy k trestním postihům za konzumaci drog pro vlastní potřebu. V závěru druhé kapitoly se zabývám rozбором celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli a rozбором kriminality spáchané mladistvými pachateli pod vlivem drog s cílem objasnit, zda má narkomanie ve zpětném pětiletém období vliv na zvyšující se podíl celkové kriminality mládeže.

V závěrečné kapitole, jsem chtěla poukázat na tři nejdůležitější výchovná prostředí, která dětství a dospívající populaci nejvíce ovlivňují. Svým významem jsem na prvním místě, jako zcela zásadní a nenahraditelnou uvedla rodinu, jako základní stavební prvek naší společnosti, jejímž prostřednictvím je vytvářen největší vliv na formování osobnosti každého jedince. Dalším, bezprostředně navazujícím výchovným prostředím mladé generace na které poukazují je škola, kde jsou postupně začleňovány do širšího a složitějším kolektivu osob, kdy v průběhu školní výuky dochází k rozvíjení mravních a morálních zásad osvojených v rodině. V neposlední řadě jsem v závěru této kapitoly chtěla připomenout, že si děti a mládež potřebují odpočinout a načerpat nové síly. Jedinec by měl ve svém volném čase vykonávat činnost, která mu přináší zábavu, odpočinek nebo rozvíjí jeho tělesné a duševní schopnosti.

Drogové závislosti a kriminalita mládeže, jsou v celém svém kontextu složitými a rozsáhlými problematikami. Zejména drogové závislosti se řadí svojí nebezpečností na první místo žebříčku naléhavosti řešení tohoto problému. Účinnou strategií směřující k řešení těchto společensky nežádoucích jevů, vidím zejména v nepřetržitém procesu široké celospolečenské spolupráce na všech úrovních.

Anotace

Alexová, Dana. Vliv narkomanie na zvyšující se podíl kriminality mládeže. Bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Institut mezioborových studií Brno, 2006. 65s.

Tato práce se zabývá zjištěním, jaká byla v určeném časovém horizontu tendence vývoje celkové kriminality spáchané mladistvými pachateli, jakou mírou se na této kriminalitě podílela kriminalita spáchaná pod vlivem drogy nebo v období abstinence při drogové závislosti a jakou měla tato kriminalita tendenci. Současně poukazuje na drogové závislosti a kriminalitu mládeže jako celospolečensky závažné problémy, kterým lze kvalitní rodinnou a školní výchovou, včetně účelného trávení volného času předcházet.

Klíčová slova

Delikvence, droga, drogová scéna, drogová závislost, kriminalita, kriminologie, mládež, narkomanie, prevence, rodina, škola, toxikoman, volný čas.

Annotation

This work focuses on tendencies of criminality committed by juvenile delinquents over a concrete period of time. It also describes the rate of crime committed by criminals on drugs or by drug consumers in time of their drug abstinence. This work then points at the trend of such a type of criminality. It refers to drug addiction and juvenile criminality as serious social problems which can be avoided by school and family education, including spending quality free time.

Key words

Delinquency, drug, drug society, drug addiction, criminality, criminology, youth, prevention, family, school, drug addict, free time.

Literatura a prameny

1. BORNÍK, M. *Drogy co bychom o nich měli vědět.*
1. vyd. Praha: Themis, 2001. 31 s. ISBN 80-85821-98-2.
2. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy.*
1. vyd. Praha: Portál, 2002. 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
3. CHMELÍK, J. a kol. *Drogová kriminalita.*
1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky - odbor
personální práce a vzdělávání, 1999. 96 s.
4. KAISER, G. *Kriminologie.*
1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1994. 268 s. ISBN 80-7179-002-8.
5. KREJČÍ, Z., LENFELD, J. *Narkotické látky a toxikománie.*
1. vyd. Praha: Ústřední celní správa ČSSR, 1971. 142 s.
6. KUČHTA, J. a kol. *Kriminologie. II. část.*
1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně - právnická fakulta,
1993. 102 s. ISBN 80-210-0681-1.
7. LABÁTH, V. a kol. *Riziková mládež.*
1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 157 s.
ISBN 80-85850-66-4.
8. MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů.*
1. vyd. Praha: Maxdorf, 2000. 282 s. ISBN 80-85912-29-5.
9. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence.*
2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s.
ISBN 80-7178-771-X.
10. MEČÍŘ, J. *Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže.*
1. vyd. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1990. 160 s.
11. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost.*
1. vyd. Praha: Portál, 2000. 152 s. ISBN 80-7178-432-X.
12. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie.*
2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing,
2001. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.
13. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času.*
3. aktual. vyd. Praha: Portál, 2002. 232 s. ISBN 80-7178-711-6.
14. PRESL, J. *Drogová závislost. Může být ohroženo i Vaše dítě?*
1. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. 88 s. ISBN 80-85800-25-X.
15. PRCHAL, J. *Vychováváme děti.*
2. uprav. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 192 s.

16. PRCHAL, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*.
1. vyd. Praha: Portál, 1995. 292 s.
ISBN 80-7178-029-4.
17. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*.
1. vyd. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7178-399-4.
18. ŠNAJDER, B. *Zlatý trojúhelník*.
1. vyd. Praha: Panorama, 1984. 296 s.
19. ŠTABLOVÁ, R. a kol. *Drogy, kriminalita a prevence*.
2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1999.
205 s. ISBN 80-7251-018-5.
20. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*.
1. vyd. Praha: Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-214-9.
21. VORLÍČEK, CH. *Úvod do pedagogiky*.
1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. 153 s.

Časopisecká literatura

22. Policista č.6/2005, Ministerstvo vnitra České republiky – odbor prevence kriminality. Praha: 2004. 41 s.

Internetové stránky

23. www.mvcr.cz

Odkazový a poznámkový aparát

1. viz / 19:8 /
2. viz / 1:2 /
3. viz / 1:2 /
4. viz / 18:17 /
5. viz / 1:2 /
6. viz / 5:44 /
7. viz / 5:45 /
8. viz / 1:3 /
9. viz / 1:3 /
10. viz / 19:15 /
11. viz / 1:4 /
12. viz / 19:5 /
13. viz / 3:8 /
14. viz / 3:3 /
15. viz / 22:3 /
16. viz / 1:5 /
17. viz / 10:137 /
18. viz / 20:297 /
19. viz / 19:77 /
20. viz / 14:8 /
21. viz / 11:54 /
22. viz / 6:17 /
23. viz / 7:21 /
24. viz / 12:390 /
25. viz / 12:399 /
26. viz / 12:379 /
27. viz / 12:382 /
28. viz / 12:382 /
29. viz / 4:196 /
30. viz / 9:86 /
31. viz / 12:44 /

32. viz / 9:87 /

33. viz / 3:22 /

34. viz / 23 /

35. viz / 21:57 /

36. viz / 9:38 /

37. viz / 15:45 /

38. viz / 8:94 /

39. viz / 15:166 /

40. viz / 16:258 /

41. viz / 17:94 /

42. viz / 2:64 /

43. viz / 13:3 /

Seznam příloh

Příloha č.1	Objasnění základních pojmů	1
Příloha č.2	Celková kriminalita mladistvých pachatelů	4
Příloha č.3	Kriminalita mladistvých pachatelů pod vlivem drogy	5
Příloha č.4	Zdroje příloh	6

Příloha č. 1

Objasnění základních pojmů

Abstinenční syndrom - je souhrn příznaků charakteristických pro stav vniklý v důsledku odnětí, resp. nedostatku drogy, na kterou si již organismus vytvořil závislost.

Abúzus - nadměrné nebo příliš časté užívání drog, nebo také jejich užívání v nevhodnou dobu / zaměstnání, těhotenství/, jde o stav, který nepříznivě ovlivňuje schopnost chápat správný stav věcí nebo dospívat ke správným úsudkům.

Dealer - jeden z článků prodejního řetězce s drogami, který řídí a zásobuje drogami několik distributorů.

Delikvence - jedná se o širší pojem než kriminalita, který v sobě zahrnuje poruchy v chování mládeže, projevující se především jako narušení sociálních a právních norem, vedle trestné činnosti zahrnuje i jevy, které jsou nepochybně závadné, ale samy o sobě nejsou trestné – např. útěky z domova, členství v závadových partách a podobně.

Distributor - nejnižší článek prodejního řetězce s drogami, který je řízen a jsou mu dodávány drogy k distribuci dealerem.

Dítětem mladším patnácti let - ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok svého věku.

Droga - přírodní nebo syntetická látka, která může po vpravení do živého organismu změnit jeho tělesné nebo duševní funkce, droga má dva základní požadavky a to ovlivnění prožívání reality a vyvolání závislosti.

Drogová kriminalita - trestná činnost páchaná v přímé souvislosti s nedovolenou výrobou, držením a šířením omamných a psychotropních látek.

Drogová scéna - souhrnné vyjádření rozsahu a míry závažnosti zneužívání drog v určité oblasti.

Drogová závislost - je fyzický a psychický stav vyplývající ze vzájemného působení drogy a živého organismu, charakteristický změnami chování a jinými reakcemi.

Intoxikace - ovlivnění návykovou látkou, jde o přechodný stav, který vede k poruchám v oblasti vědomí, poznávání, vnímání nebo chování.

Konformita - ztotožňování jednotlivce s normami a hodnotami určité sociální skupiny, jako předpoklad a nutný aspekt socializace osobnosti.

Kriminalita - souhrn protiprávních jednání popsaných uvedených ve zvláštní části trestního zákona.

Kriminalita latentní - kriminalita, jenž nebyla zjištěna orgány činnými v trestním řízení.

Kriminalita registrovaná - kriminalita registrovaná a vykazovaná ve statistických údajích.

Kriminologie - věda o kriminalitě (zločinnosti), o jejich pachatelích a obětech a o její kontrole.

Mládež - děti mladší patnácti let a mladiství.

Mladistvým - ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.

Narkoman - osoba závislá na psychotropních látkách obecně tlumivého účinku / především opiátech /.

Narkomanie - závislost na psychotropních látkách obecně tlumivého účinku / především opiátech /.

Návyková látka - pojem používaný zejména v souvislosti s trestním řízením, kdy se návykovou látkou rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Obviněný - označení osoby v rámci trestního řízení podezřelého ze spáchání trestného činu, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání.

Obžalovaný - označení osoby v rámci trestního řízení, proti němuž byla státním zástupcem podána soudu obžaloba.

Odsouzený - označení osoby v rámci trestního řízení, který byl soudem pravomocně odsouzen.

Omamn  a psychotropní látky - jsou látky, jejichž u žíváním vzniká nebezpe i chronického návyku nebo psychických změn.

Pachatel - označení osoby, která se dopustila trestn ho činu.

Prekursor - látka, která jako rozhodující a výchozí surovina slou i k výrobě drogy.

Prevence - slovo prevence pochází z latinského slova „praeventus“ – zákrok předem.

Prevence v  ir m slova smyslu - znamená předcházení ne adouc m jevům a ochraně před nimi, jedná se o opatření jejichž cílem je zabránit rozvoji negativních jevů v společnosti.

Prevence v u  m slova smyslu - znamená předcházení konkrétnímu negativnímu jevu / alkoholismu, členství v extremistick  skupině, drogov  závislosti, kriminalitě, patologickému hráčství /.

Rizikov  mládež - mládež se zvy en m rizikem disponovan  k delikventnímu chování.

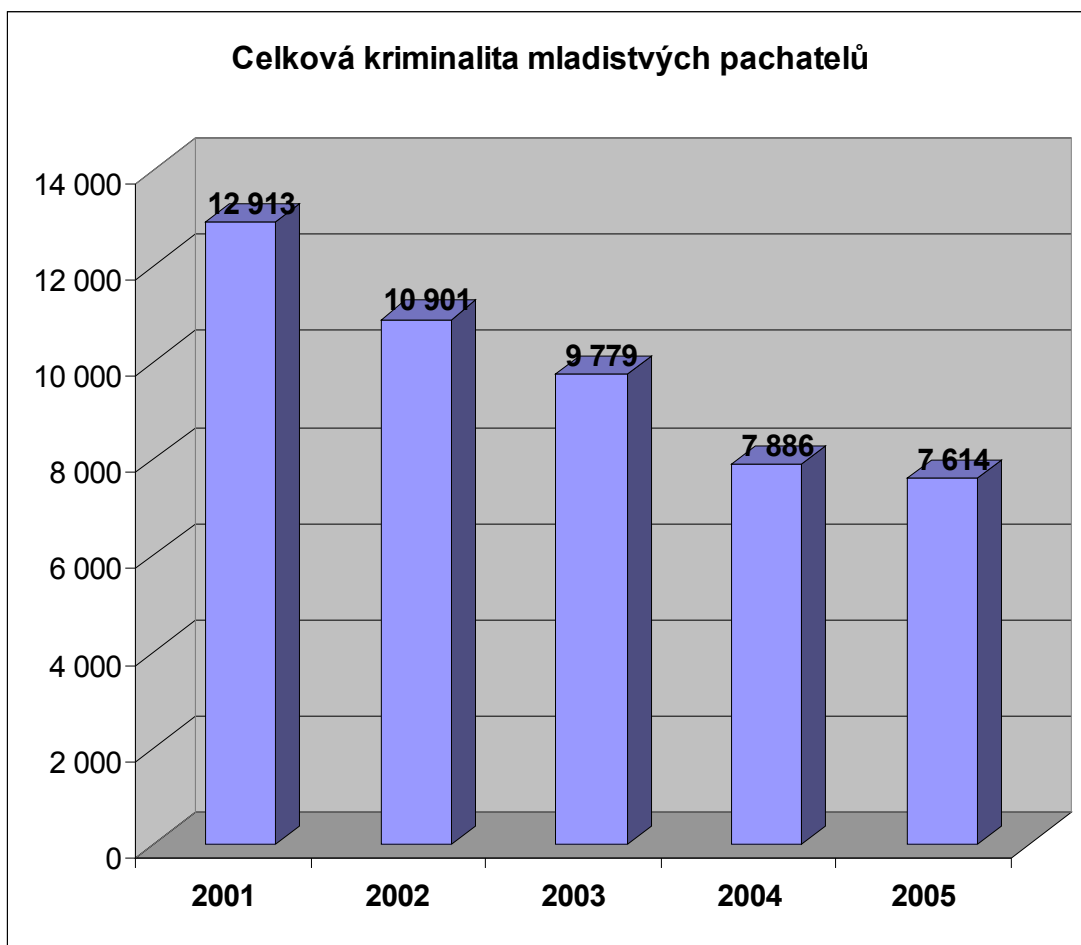
Sp chan  skutek - pojem toto n  se spácháním trestn ho činu.

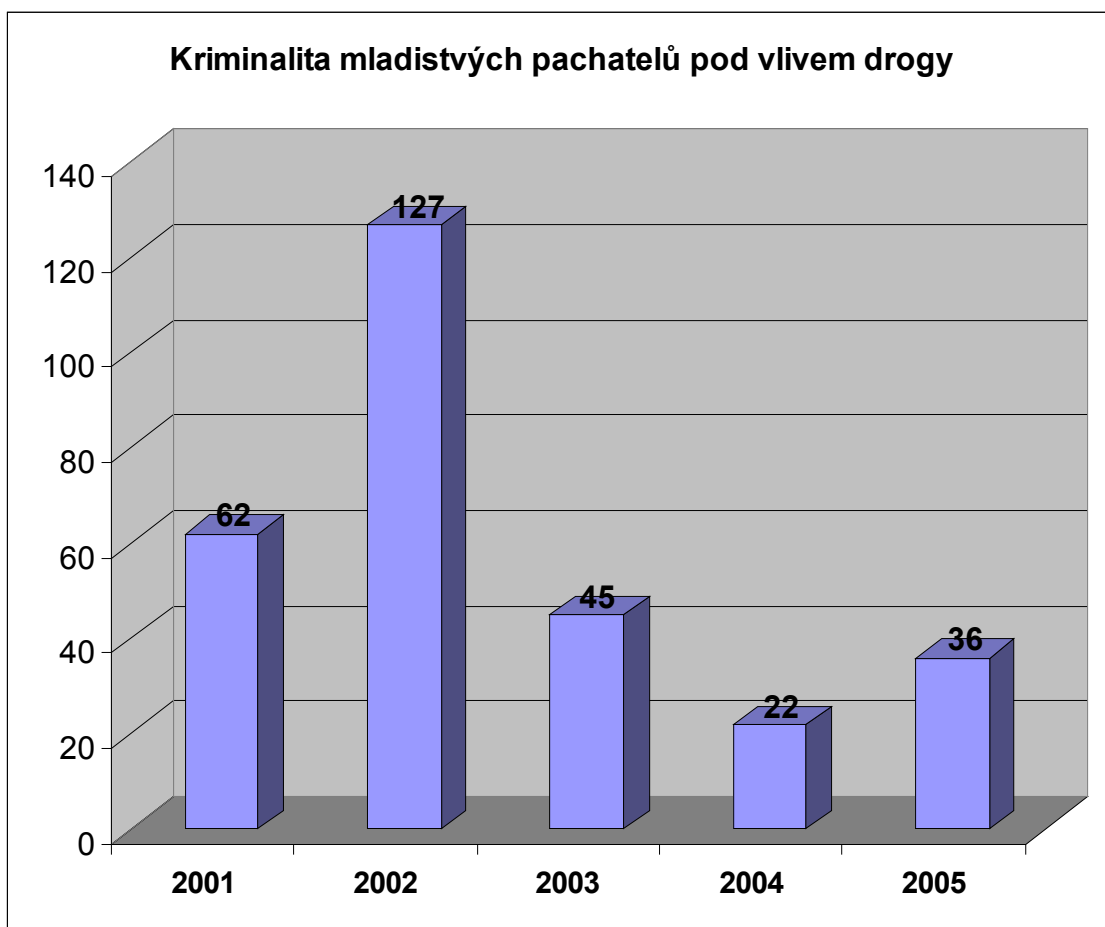
Soci ln  selhání - ve vztahu k dětem a mládeži p edcasn  ukončení povinného vzdělání, těhotenství před dosa en m hranice dospělosti, sebevra edn  jednání, delikventní chování, vznik závislosti na alkoholu nebo drogách.

Somatotyp - typ t lesn  stavby.

Toxikomanie - je stav periodick  intoxikace, kter  je vyvolán opakovan m užíváním drogy, jde o pojem toto n  s drogovou závislostí.

Trestn   in - pro společnost nebezpe n   in, jehož znaky jsou uvedeny v trestn m z kon .

Zdroje přílohy č. 1

1. CHMELÍK, J. a kol. *Drogová kriminalita*.
1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky - odbor personální práce a vzdělávání, 1999.
2. JELÍNEK, J. a kol. *Zákon číslo 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů*.
21. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2004.
3. JELÍNEK, J. a kol. *Zákon číslo 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*.
21. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2004.
4. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*.
2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003.
5. NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné – I. obecná část*.
2. přeprac. vydání. Praha: Codex. 1995.
6. NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné – I. zvláštní část*.
2. přeprac. vydání. Praha: Codex. 1995.
7. ŠTABLOVÁ, R. a kol. *Drogy, kriminalita a prevence*.
2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1999.

Zdroj přílohy č. 2

Ministerstvo vnitra České republiky - policejní prezidium - statistické výkazy kriminality.

Zdroj přílohy č. 3

Ministerstvo vnitra České republiky - policejní prezidium - statistické výkazy kriminality.